

UDHËZUES CILËSIE PËR STREHIMORET E VIKTIMAVE TË DHUNËS NDAJ GRAVE DHE DHUNËS NË FAMILJE

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Udhëzues cilësie për strehimoret e viktimave të dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje

---

Përmirësimi i shërbimeve
për viktimat në Kosovë*

Autore:

Rosa Logar
Konsulente ndërkombëtare

Ariana Qosaj-Mustafa
Konsulente vendore

Shkurt 2021

*Të gjitha referencat për Kosovën, qoftë për territor, institucione, ose popullsi, në këtë tekst duhet të kuptohen në përputhje të plotë me Rezolutën 1244 të KS të OKB-së dhe pa paragjykar statusin e Kosovës.

Opinionet e shprehura në këtë punim janë përgjegjësi e autorit/autorëve dhe nuk reflektojnë domosdoshmërisht politikën zyrtare të Këshillit të Evropës.

Të gjitha kërkesat në lidhje me riprodhimin ose përkthimin e gjithë këtij dokumenti ose një pjese të tij duhet t'i drejtohen Drejtorisë së Komunikimit (F-67075 Strasbourg Cedex ose publishing@coe.int). E gjithë korrespondenca tjetër në lidhje me këtë dokument duhet t'i drejtohet Drejtorisë së Përgjithshme të Demokracisë, Divizionit të Barazisë Gjinore, Njesisë së Projekteve për Ngritjen e Kapaciteteve dhe për Bashkëpunim.

Fotot: © Shutterstock

© Këshilli i Evropës, Shkurt 2021

Shtypur në Këshill të Evropës

Përmbajtja

Mirënjohjet	4
Akronimet	5
1. HYRJE	7
2. FUSHËVEPRIMI I UDHËZUESIT TË CILËSISË PËR STREHIMORE PËR VIKTIMA TË DHUNËS NDAJ GRAVE DHE DHUNËS NË FAMILJE	9
3. DETYRIMET LIGJORE DHE INSTITUCIONALE TË KOSOVËS*	11
3.1 Ofrimi i ndihmës nga strehimoret në Kosovë*	11
4. STANDARDET PËR OFRIMIN E RRJETIT TË SHËRBIMEVE TË SPECIALIZUARA MBËSHTETËSE PËR VIKTIMAT E DHUNËS ME BAZË GJINORE	15
4.1 Historiku	15
4.2 Obligimet ndërkombëtare	15
5. PARIMET E FUQIZIMIT TË MBËSHTETJES SË BAZUAR NË TË DREJTAT E NJERIUT PËR VIKTIMAT E DHUNËS DHE FËMIJËT E TYRE	19
6. STANDARDET E SHËRBIMEVE NË STREHIMORET E GRAVE	23
7. MASAT E SIGURISË NË STREHIMORET E GRAVE	27
8. AVOKIMI PËR VIKTIMAT	29
9. STANDARDET E MENAXHIMIT PËR STREHIMORET E GRAVE	31
10. PUNA E AVOKIMIT DHE PARANDALIMIT INSTITUCIONAL TË STREHIMOREVE TË GRAVE	35
11. FINANCIMI I DUHUR I STREHIMOREVE TË GRAVE	37
12. KONKLUZIONE	39
SHTOJCA I: SHEMBUJ NGA VENDET E TJERA NË SHËRBIMET E SPECIALIZUARA TË MBËSHTETJES PËR VIKTIMAT E DHUNËS DHE DHF-SË	41
SHTOJCA II: LISTA E FAKTORVE TË RREZIKUT (WAVE, 2012)	45
SHTOJCË III: PLANIFIKIMI I SIGURISË (WAVE, 2004)	47
13. Referencat	51

Mirënjohjet

Udhëzuesi i Cilësisë për Strehimoret e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje është zhvilluar në kuadër të projektit “Fuqizimi i luftës kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje në Kosovë* - Faza II” në bashkëpunim me Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale, Departamenti i Politikave Sociale dhe Familjes.

Këshilli i Evropës dhe Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale dëshirojnë të falënderojnë veçanërisht Rosa Logar dhe Ariana Qosaj-Mustafa, konsulente të Këshillit të Evropës në projekt, për ndihmën e tyre në hartimin e udhëzuesit. Gjithashtu, falënderime të veçanta shkojnë për anëtarët e grupit punues (përfaqësuesit e strehimoreve, Koordinatorit Kombëtar për Dhunën në Familje, Agjencia për Barazi Gjinore dhe Zyra për Mbrojtje dhe Ndihmë Viktimave) për kontributin e tyre të vlefshëm gjatë hartimit të këtyre udhëzimeve.

Akronimet

ABGj	Agjencia për Barazi Gjinore
RKK	Reagim i koordinuar në komunitet
QPS	Qendra për Punë Sociale
MR	Menaxher i rastit
DhF	Dhuna në Familje
FRA	Agjencia e të Drejtave Themelore
LGBTIQ	Persona lesbike, homoseksualë, biseksualë, transgjjinorë, jo-gjjinorë, ndërgjjinorë dhe queer
MPMS	Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale
OJQ	Organizatrat jo-qeveritare
OSBE	Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë
QZhQ	Qëllimet e Zhvillimit të Qëndrueshëm të Organizatës së Kombeve të Bashkuara
PSV	Procedurat Standarde të Veprimit
AV	Mbrojtësit e Viktimave
DhNG	Dhuna ndaj Grave
OBSH	Organizata Botërore e Shëndetësisë
WAVE	Rrjeti i Grave kundër Dhunës Evropë

1. Hyrje

Sipas Nenit 3 të Konventës së Këshillit të Evropës për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (Konventa e Stambollit), dhuna ndaj grave (DhNG) kuptohet si:

“Shkelje e të drejtave të njeriut dhe një formë diskriminimi kundër grave dhe nënkupton të gjitha aktet e dhunës gjinore që çojnë ose mund të çojnë në dëmtim ose vuajtje fizike, seksuale, psikologjike ose ekonomike për gratë, duke përfshirë kërcënime për kryerjen e këtyre akteve, shtrëngim ose heqje arbitrare të lirisë, qoftë nëse ndodh në jetën publike ose private.”

Dhuna në familje (DhF) kuptohet si:

Të gjitha aktet e dhunës fizike, seksuale, psikologjike ose ekonomike që ndodhin brenda familjes ose nësisë shtëpiake, ose ndërmjet ish bashkëshortëve ose partnerëve ose ndërmjet bashkëshortëve ose partnerëve aktualë, pavarësisht nga fakti nëse autori i veprës penale ndan ose ka ndarë të njëjtën banesë me viktimën.

Arsyeja se pse strehimoret e grave janë të nevojshme urgjentisht është se në të gjitha vendet evropiane gratë ende përjetojnë dhunë nga bashkëshortët, partnerët e tyre ose të panjohurit. Sipas anketave ndërkombëtare, çdo e treta deri në çdo të pestën grua pas moshës 15 vjeçare përjetojnë dhunë (FRA, 2014 dhe OSBE, 2019). Strehimoret e grave konsiderohen si shërbime thelbësore për gratë dhe fëmijët që ikin nga dhuna në familje. Dhuna ndaj grave nuk është dhunë e rastësishme, është një formë specifike e dhunës e cila prek gratë dhe vajzat në mënyrë disproporcionale. Konventa e Stambollit e përkufizon “dhunën me bazë gjinore si dhunë që ushtrohet ndaj një gruaje sepse ajo është grua ose që prek gratë në mënyrë jo proporcionale” (Neni 3 i Konventës së Stambollit).

Konventa e Stambollit e përkufizon DhNG-në si “manifestim i marrëdhënieve historikisht të pabarabarta të pushtetit midis burrave dhe grave, që kanë çuar në dominim dhe diskriminim të grave nga burrat dhe kanë penguar përparimin e të plotë të grave”. Prandaj DhNG nuk është problem individual, nuk ka të bëjë me zgjedhjen e bashkëshortit të gabuar, DHNG ka natyrë strukturore dhe është “një nga mekanizmat thelbësorë socialë me anë të të cilave gratë detyrohen në pozitë vartëse krahasuar me burrat”. Si pasojë, “arritja e barazisë de jure dhe de facto midis grave dhe burrave është një element kryesor në parandalimin e dhunës ndaj grave”. Kështu, kërkohen masa efektive për të arritur barazinë gjinore, si dhe masa gjithëpërfshirëse dhe të koordinuara për të adresuar dhunën ndaj grave dhe dhunën në familje në të gjitha nivelet, për të arritur qëllimin në eliminimin e dhunës me bazë gjinore ndaj grave dhe vajzave (Preambula e Konventës së Stambollit).

2. Fushëveprimi i udhëzuesit të cilësisë për strehimore për viktime të dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje

---

Udhëzuesi i cilësisë për strehimoret e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje i paraqitur këtu është frymëzuar nga Konventa e Stambollit dhe standarde të tjera ndërkombëtare, si dhe nga përvojat praktike dhe shembuj të praktikave të mira për drejtimin e strehimoreve të grave dhe shërbimeve mbështetëse të grave.

Përmbajtja e këtyre udhëzimeve bazohet më tej në raportin e Këshillit të Evropës “Vlerësimi i Nevojave për zhvillimin e Udhëzuesit të Cilësisë për Strehimoret e DhNG dhe DhF në Kosovë* (2019)» dhe kontributin nga ekspertët vendorë dhe palët e tjera të interesit në Kosovë* përfshirë autoritetet nga Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale (MPMS), Koordinatorin Kombëtar për dhunën në familje, Agjencinë për Barazi Gjinore (ABGJ), përfaqësues të strehimoreve, ndër të tjera. Përfshirja dhe bashkëpunimi me palët kryesore të interesit u organizua përmes: Prezantimit të gjetjeve dhe validimit të rekomandimeve të «Raportit të Vlerësimit të Nevojave mbi Udhëzimet e Cilësisë për Strehimoret në mbështetje të viktimave të dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje në Kosovë*» (mars 2020) dhe përmes diskutimeve vijuese me palët e interesit mbi përmbajtjen para-prake dhe metodologjinë për zhvillimin e udhëzimeve të cilësisë për strehimoret, të mbajtura me takimet në internet në korrik 2020.

Udhëzuesi i cilësisë për ofrimin e shërbimevetransparente dhe garantimin e shërbimeve efektive dhe efikase bazuar në të drejtat e njeriut dhe nevojat e përdoruesve të shërbimeve, janë elemente të rëndësishmetë qeverisjes së mirë. Si qytetarë, ne presim shërbime me cilësi të mirë nëse ne, ose anëtarët e familjeve tona, kemi nevojë për mbështetje dhe është detyrë e qeverisë të sigurojë mbështetjen më të mirë të mundshme, bazuar në prova dhe standarde ndërkombëtare siç është Konventa e Stambollit.

Për shumë vende, vështirësia kryesore në zbatimin e standardeve të cilësisë qëndron në çështjen e burimeve: standardet me cilësi të lartë të strehimoreve të grave mund të garantohen vetëm nëse sigurohen burime të përshtatshme për zbatimin e tyre. Udhëzimet e mëposhtme për strehimoret e grave kanë për qëllim të mbështesin strehimoret dhe institucionet e financuara nga qeveria që ofrojnë mbështetje për strehimoret e grave të licencuara në Kosovë* siç është Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale (MPMS) në sigurimin dhe mbikëqyrjen e ofrimit të shërbimeve të qëndrueshme dhe me cilësi të mirë për gratë e mbijetuara të dhunës dhe fëmijët e tyre.

Dhuna në familje, përfshirë dhunën nga partneri, është forma më e zakonshme e dhunës që përjetojnë gratë dhe vajzat në shoqëritë tona. Sidoqoftë, në këto udhëzime zbatohen termat dhe përkufizimet e përdorura në Konventën e Stambollit të paraqitura në hyrje dhe termi “dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje” përdoret për të siguruar konsistencë.

Dhe, ndërsa fokusi i këtyre udhëzimeve është në standardet për strehimoret e grave, ende shumë parime thelbësore zbatohen edhe për shërbime të tjera mbështetëse të specializuara si qendrat e grave dhe linjat ndihmëse, si dhe për shërbime të përgjithshme të ofruara për viktimat e dhunës, përfshirë shërbimet sociale dhe shëndetësore.

3. Detyrimet ligjore dhe institucionale të Kosovës*

3.1 Ofrimi i ndihmës nga strehimoret në Kosovë*

Strehimoret e grave në Kosovë* kanë luajtur rol vendimtar në sigurimin e mbështetjes së specializuar për viktimat e dhunës në familje, duke qenë edhe pjesë përbërëse e sistemit të ndërhyrjes së DhNG dhe DhF. Historikisht, strehimoret e grave u krijuan në fund të viteve 1990 dhe në fillim të viteve 2000 për të mbështetur viktimat e dhunimit si rezultat i luftës. Gradualisht, dhe me mbështetjen e donatorëve ndërkombëtarë, strehimoret zgjeruan shërbimet e tyre për viktimat e formave të tjera të dhunës, duke u përqendruar në pjesën më të madhe në dhunën në familje.

Sipas Nenit 8 të Ligjit 02/L-17 të Kosovës për Shërbime Sociale dhe Familjare, roli i sektorit joqeveritar përkufizohet nën statusin e subjekteve juridike që janë të licencuara për të ofruar shërbime të tilla në rastet kur autoritetet e nivelit komunal ose qendror nuk kanë kapacitetet e duhura për ta bërë këtë. Këto shërbime mund të ofrohen ose me iniciativën e tyre (me mbështetjen e donatorëve) ose me kontratë, në emër të Drejtorisë komunale në rast të shërbimeve lokale, ose Departamentit për Politika Sociale dhe Familjare me mbështetje të MPMS-ës kur lind nevoja për të ofruar shërbime në mbarë Kosovën. Prandaj, sektori joqeveritar që ofron shërbime për viktimat e dhunës në familje kryesisht, është regjistruar pranë MPMS-ës dhe i është nënshtruar licencimit dhe është dakorduar që t'i përmbahen rregulloreve të licencimit siç përcaktohen nga ministria përkatëse.

Sipas Ligjit për Shërbime Sociale dhe Familjare (Neni 8 paragrafët 4, 5 dhe 6), MPMS-ja dhe komunat inkurajohen të lidhin kontrata me OJQ-të që ofrojnë shërbime sociale dhe familjare. Gjithashtu, Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale ka ofruar mbështetje financiare për strehimoret që nga viti 2005. Strehimoret mund edhe të kërkojnë mbështetje për financim nga komunat, por strehimoret janë ankuar shpesh se nuk kanë marrë fonde të mjaftueshme dhe kryesisht ky financim ka qenë *ad hoc* dhe jo sistemik (Këshilli i Evropës, 2017).¹

Çdo vit, MPMS-ja përmes thirrjes publike shpall për kontraktim të jashtëm shërbimet sociale dhe financimin e OJQ-ve, sipas Rregullores së Qeverisë së Kosovës (Ministria e Financave) Nr. 04/2017 mbi Kriteret, Standartet dhe Procedurat për Financimin Publik të OJQ-ve. Aktualisht, ka 41 OJQ të licencuara nga MPMS-ja nga të cilat dhjetë OJQ janë licencuar dhe kontraktuar si ofrues të shërbimeve për strehimin e viktimave të dhunës me bazë gjinore dhe viktimave të trafikimit dhe 21 OJQ të tjera që ofrojnë shërbime sociale në përgjithësi. Deri në dhjetor 2019, kishte 900 individë të licencuar për të ofruar shërbime sociale dhe 21 OJQ të licencuara. Ekzistojnë 22 politika të standardeve minimale të miratuara nga MPMS-ja për sigurimin e shërbimeve sociale (Strategjia e Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale, 2018-2022; Këshilli i Evropës, 2019).

Kosova* aktualisht ka tetë strehimore të drejtuara nga OJQ-të që ofrojnë shërbime të specializuara për gratë viktimat e dhunës në familje dhe fëmijët e tyre. Sidoqoftë, kur fëmijët meshkuj mbushin 12 vjeç, sipas rregulave të MPMS-së, ata duhet të largohen nga strehimorja e përbashkët me nënat e tyre dhe zakonisht vendosen në një strehimore të specializuar për fëmijët viktimat të formave të ndryshme të abuzimit (Agjencia për Barazi Gjinore, 2019 dhe Këshilli i Evropës, 2017). Për më tepër, një strehimore ofron shërbime për gratë viktimat të trafikimit të qenieve njerëzore dhe një strehimore ofron shërbime për fëmijët në nevojë, d.m.th. fëmijë viktimat të abuzimit, përfshirë fëmijët viktimat të dhunës në familje sipas nevojës (Këshilli i Evropës, 2019). Strehimoret mbulojnë shtatë rajone kryesore në Kosovë siç janë Prishtina (tri strehimore), Mitrovica, Peja, Gjakova, Prizren, Gjilani, Ferizaj dhe Novobërda. Strehimorja në komunën e Zubin Potokut mbulon gjithashtu viktimat nga Mitrovica Veriore dhe ende nuk është e licencuar nga MPMS-ja.² Boshllëqet mbesin në ofrimin e ndihmës vik-

timave të dhunimit (përfshirë dhunimin martesor), ngacmimit ose formave të tjera të dhunës seksuale. Strehimore të specializuara ose qendra referimi për të asistuar rastet e dhunimeve nuk ekzistojnë, me shumicën e shërbimeve të ofruara nga strehimoret e dhunës në familje.

Më tej, strehimoret e grave ofrojnë akomodim të sigurt dhe disa ofrojnë forma të tjera të shërbimeve të kombinuara (A. Qosaj-Mustafa, 2018). Llojet më të zakonshme të mbështetjes së ofruar janë këshillimi, informacioni dhe këshillimi, grupet e mbështetjes dhe të vetë-ndihmës, informimi, avokimi, fuqizimi ekonomik dhe këshillat juridike, edhe pse jo në të njëjtën mënyrë nga të gjitha strehimoret. Më pak të zakonshme janë mbështetja në raste krizash, këshillimi përmes telefonit dhe më pak e zakonshme është edhe ndërmjetësimi dhe këshillimi i çifteve, edhe pse raste si të tilla janë raportuar. Vetëm një nga strehimoret deklaroi sigurimin e lehtësimit të menjëhershëm financiar (Këshilli i Evropës, 2017).

Sipas Ligjit për Shërbime Sociale dhe Familjare, secila komunë do t'u japë prioritet viktimave të dhunës në familje në mënyrë që të sigurojë strehim për viktimat. Në disa komuna ka edhe banim social në dispozicion për viktimat dhe fëmijët e tyre (Këshilli i Evropës, 2017). Menaxherët e rasteve të emëruar nga Qendrat për Punë Sociale (QPS) vlerësojnë dhe ofrojnë rekomandime për nevojën për të zgjeruar përfshirjen e viktimave në asistencë sociale në përputhje me legjisllacionin në fuqi. Nëse viktimat kualifikohet për asistencë sociale, ai/ajo do të aplikojë në programin e banimit social, në komunën ku banon viktimat. Për më tepër, menaxheri i rastit nga QPS-jaduhet gjithashtu të koordinojë me Njësinë e Asistencës Sociale (brenda QPS-ës) për të ndihmuar viktimat që të aplikojnë për banim social, edhe pse strehimoret raportojnë se kjo nuk ndodh rregullisht, ashtu siç duhet (A. Qosaj-Mustafa, 2018).

Në parim, OJQ-të që ofrojnë strehimore për viktimat e dhunës në familje akomodojnë viktimat për periudhën gjashtëmuajore. Strehimoret kanë konfirmuar se viktimat e dhunimeve do të ndihmoheshin nga strehimoret duke ofruar mbështetje për viktimat e dhunës në familje, në rast urgjence (Këshilli i Evropës, 2019). Ka pasur raporte që strehimoret siç janë strehimoret e Gjakovës dhe Gjilanit i kanë mbajtur viktimat deri në dy vjet, ose me rotacion i kanë dërguar viktimat nga një strehimore në tjetrën pasi të ketë mbaruar periudha prej gjashtë muajsh (A. Qosaj-Mustafa, 2018).

Disa strehimore për shembull të tilla si Gjakova, Gjilani, Mitrovica gjithashtu ofrojnë praktikën më të mira në lidhje me ndihmën afatgjatë të rasteve. Për shembull, ata kanë lidhur marrëveshje me autoritetet komunale ose me Qendrat Rajonale të Punësimit në mënyrë që të sigurojnë mundësi punësimi për viktimat e dhunës në familje. Marrëveshjet parashikojnë gjithashtu kurse për rritjen e shkathtësive të tilla si kurse floktarie, kurse bletarie ose rrobaqepësie. Disa strehimore të tilla si Gjakova dhe Gjilani gjithashtu kanë raportuar se ofrojnë strehim social në rastet kur viktimat nuk mund të kthehen në shtëpitë e tyre të dhunshme për arsye të sigurisë dhe gjithashtu ofrojnë ndihmë juridike dhe ndihmë në gjykata për kujdestarinë e fëmijëve ose në rastet e divorcimit (Po aty, 2018). Sidoqoftë, shumica e strehimoreve bien dakord që kjo asistencë nuk është lehtësisht e arritshme në të gjitha rastet pasi ka mungesë të fondeve nga fondet ekzistuese qeveritare për të siguruar këtë mbështetje në baza të rregullta. Institucionet nuk angazhohen në punësim, kurse për rritje shkathtësish ose aktivitete të banimit social për viktimat e dhunës në familje, nëse nuk angazhohen strehimoret. Në përgjithësi, riintegrimi më afatgjatë vazhdon të raportohet si një sfidë dhe një shembull i rrallë për rajonet e tjera të Kosovës* (Raporti i Vlerësimit të Nevojave i KiE-së, 2020).

Ndërsa Kosova* votoi në shtator 2019 zbatueshmërinë e drejtpërdrejtë të Konventës së Stambollit në kornizën e saj ligjore, zbatimi i kërkesave të saj do të udhëzojë më tej punën e institucioneve të Kosovës* që do të jenë përgjegjëse për t'i zbatuar këto kërkesa. Politikat ekzistuese të tilla si Procedurat Standarde të Veprimit (PSV) për mbrojtjen nga Dhuna në Familje do të duhet të mbulojnë ndihmën për forma të tjera të DhNG-së të tilla si dhunimi (përfshirë dhunimin martesor), ngacmimi dhe forma të tjera të dhunës seksuale sipas Konventës së Stambollit.

Skema e referimit për asistencë: Roli i strehimoreve

Viktimat referohen në strehimore kryesisht nga Policia e Kosovës* siç parashihet nga PSV-ja e Kosovës* e cila specifikon rolet ligjore dhe përgjegjësitë e secilit institucion në mbrojtjen e viktimave të DhF si Policia e Kosovës, Prokuroria, Avokatët e Viktimave, Qendrat e Punës Sociale dhe strehimoret. Ato u miratuan në vitin 2013. Strehimoret kanë deklaruar që nëse rastet nuk regjistrohen zyrtarisht në polici, numri i rasteve të regjistruara dhe për financim duhet të përputhet kur dërgohen në MPMS për mbështetje financiare. Që rastet të regjistrohen dhe të konsiderohen për asistencë, ato duhet të regjistrohen zyrtarisht përmes mekanizmit të raportimit policor. Prandaj, strehimoret inkurajohen të regjistrojnë çdo rast përmes policisë (Këshilli i Evropës, Raporti i Vlerësimit të Nevojave, 2019).

Sipas procedurave të përcaktuara në PSV për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje, strehimoret ndjekin katër parimet kryesore të 1) Identifikimit; 2) Referimit; 3) Avokimit dhe 4) Reintegrimi dhe Rehabilitimi. Sipas PSV-së, hapat e mëposhtëm përmbledhin asistencën e ofruar nga strehimoret:³

- a. Referimi fillon nga momenti kur strehimorja merr viktimën e referuar;
- b. Strehimoret ofrojnë vendin e sigurt fillestar dhe kujdesin për 24 orët e para dhe gjithashtu vëzhgojnë periudhën e reflektimit të viktimës (deri në 48 orë);
- c. Adresimi i nevojave emergjente të viktimave për veshje, ushqim, kujdes shëndetësor;
- d. Pas periudhës emergjente deri në 48 orë, strehimoret ftojnë mbrojtësit e viktimave për të ofruar shërbime të këshillimit juridik në lidhje me procedurat gjyqësore dhe nëse viktima është fëmijë, QPS-ja informohet edhe nga strehimorja;
- e. Strehimorja ofron shërbime dhe i referon viktimat në shërbime të tjera sipas nevojës duke përfshirë referimin në qendër mjekësore për kontroll mjekësor;
- f. Zhvillimi i planit individual të kujdesit së bashku me viktimën dhe menaxherin e rastit nga QPS-ja;
- g. Secila strehimore cakton një menaxher të rastit për viktimën;
- h. Strehimorja duhet të përgatisë planin për ndjekjen e shkollës për fëmijët që shoqërojnë viktimat, duke kontaktuar shkollën në zonën përreth për t'i akomoduar fëmijët, etj.
- i. Viktimat referohen në QPS kur kanë nevojë për shërbime administrative dhe dokumente personale dhe mundësohet kontakti i viktimës me familjen dhe shoqërinë;
- j. Kontakti i jashtëm duhet të monitorohet për qëllime të sigurisë kur viktimat klasifikohen me rrezik të lartë;
- k. Viktimat mund edhe të transferohen nga një strehimore në tjetrën në përputhje me marrëveshjet midis strehimoreve dhe në bazë të nevojave të shfaqura. Transferimi mund të bëhet vetëm pas aprovimit nga Departamenti i Mirëqenies Sociale i MPMS-ës;
- l. Viktima lirohet nga strehimorja me vendim të strehimores dhe menaxherit të rastit të QPS-ës dhe me pëlqimin e viktimës. Kur viktima largohet, strehimorja duhet ta informojë familjen, policinë, QPS-në dhe mbrojtësin e viktimës për përcjelljen e mëtejshme të rastit (PSV, faqe 42). Viktima informohet për organet përgjegjëse dhe numrat e kontaktit në rast rreziku, nëse viktima refuzon ndihmën, ajo duhet të jetë e vetëdijshme se ndihma është në dispozicion në të ardhmen, kurdo që të jetë e nevojshme (PSV, faqe 88 dhe 89). Strehimoret obligohen të sigurojnë mbështetje psikologjike në seanca individuale dhe në grupe dhe kanë konfirmuar se ofrojnë këto shërbime (PSV, viti 2013, faqet 88, 89).

Strehimoret kanë konfirmuar se nuk ka asnjë manual specifik për menaxhimin e rasteve përveç mekanizmave të referimit që përshkruhen në PSV.⁴ Për më tepër, strehimoret përdorin edhe formularë të veçantë që detajojnë trajtimin e viktimave pasi viktimës i ofrohet strehimi.⁵ Ekzistojnë dhjetë formularë që adresojnë dakordimin nga viktima për t'u ndihmuar nga strehimorja me rregulla dhe procedura që detajojnë procesin e pranimit në strehimore, planin e kujdesit dhe ndihmës individuale për viktimën dhe ndihmën e përgjithshme që do të ofrohet (Këshilli i Evropës, 2019).

Këto përgjegjësi të strehimoreve pasqyrohen edhe në "Standardet minimale për ofrimin e shërbimeve sociale dhe familjare" të MPMS-ës. Bazuar në Ligjin për Shërbime Sociale dhe Familjare, Njësia e Monitorimit/Inspektimit (NjMI) e Shërbimeve Sociale dhe Familjare nën MPMS, e mbikëqyr ofrimin e shërbimeve sociale dhe familjare cilësore, përfshirë nga strehimoret. MPMS-ja gjithashtu siguron përmes monitorimit të pajtueshmërisë së aktiviteteve dhe në përputhje me kërkesat ekzistuese të legjisllacionit kombëtar dhe ndërkombëtar, standardet minimale për shërbime sociale dhe familjare, si dhe pajtueshmërisë me Kodin e Etikës për ofruesit e shërbimeve sociale.

Në përgjithësi, Kosova* ofron një mekanizëm të institucionalizuar të detajuar në PSV për referimin dhe ndihmën për viktimat e dhunës në familje. Mekanizmi i referimit bazohet në ofrimin e shërbimeve nga strehimore të specializuara të regjistruara dhe OJQ të licencuara në MPMS. Strehimoret nuk financohen plotësisht nga qeveria për shpenzimet e tyre të rregullta, fondet e mbetura kryesisht kërkohen nga donatorët gjë që e bën ndihmën jo të qëndrueshme. Forma të tjera të dhunës ndaj grave adresohen ad hoc brenda strehimoreve ekzistuese duke përfshirë dhunimin ose format e tjera të dhunës seksuale.

Udhëzimet e mëposhtme propozojnë të ndërmerren përpjekje të caktuara bazuar në burimet ekzistuese që synojnë të zgjerojnë ofrimin e shërbimeve dhe asistencës për të gjitha format e dhunës ndaj grave në të ardhmen e afërt.

4. Standardet për ofrimin e rrjetit të shërbimeve të specializuara mbështetëse për viktimat e dhunës me bazë gjinore

---

4.1 Historiku

Rritja e mbështetjes dhe mbrojtjes është thelbësore për parandalimin dhe luftimin e dhunës ndaj grave. Gratë viktimat të dhunës dhe fëmijët e tyre kanë nevojë për lloje të ndryshme të mbështetjes së specializuar dhe shërbimet duhet të jenë të përshtatura dhe të koordinuara: hapi i parë për gratë viktimat të dhunës është shpesh të kontaktojnë një linjë ndihmëse ku gratë mund të marrin ndihmë 24/7 në telefon dhe mund të mbesin anonime.

Një hap tjetër mund të jetë kërkimi i këshillimit ballë për ballë për të biseduar me një profesionist dhe për të marrë informacion dhe këshilla. Është e rëndësishme që gratë të marrin mbështetje edhe nëse nuk kanë nevojë për akomodim në një strehimore (ndihmë jo-rezidenciale). Kështu, qendrat e grave janë të nevojshme së bashku me strehimoret e grave në të gjitha rajonet për t'iu shërbyer, për shembull, grave që janë përdhunuar nga një i njohur ose gratë viktimat të ngacmimeve seksuale. Qendrat e grave gjithashtu mbështesin viktimat e dhunës në familje të cilat ende nuk kanë vendosur nëse duan apo jo të largohen nga partneri i dhunshëm. Është fakt i njohur se dhuna mund të përshkallëzohet kur gratë përpiqen të lënë një partner të dhunshëm dhe kështu është shumë e rëndësishme që gratë dhe fëmijët e tyre të marrin mbështetje para, gjatë dhe pas ndarjes. Qendrat e krizave të asistencës për rastet e dhunimit dhe të sulmeve seksuale janë lloje specifike të qendrave të grave dhe ato janë shërbime të rëndësishme për të njohur ekzistencën e rasteve të dhunës seksuale e cila është ende tabu në shumë shoqëri.

Një dallim i rreptë midis shërbimeve për viktimat e DhF-së dhe shërbimeve për viktimat e dhunës seksuale dhe dhunimit është zhvilluar gjatë viteve në disa vende. Kjo ndarje nuk i plotëson gjithmonë nevojat e grave të mbijetuara të dhunës të cilat përjetojnë forma të ndryshme të dhunës njëkohësisht me dhunën në familje shpesh duke përfshirë edhe dhunën seksuale si dhunimi nga burri ose ish-partneri, dhe gratë viktimat të dhunimit të cilat shpesh pësojnë dhunë fizike dhe psikologjike dhe/ose ndjekje nga i njëjti kryes i dhunës. Në shumicën e rasteve gratë janë të ekspozuara ndaj dhunës përfshirë dhunën seksuale nga partnerët e tyre intim (OBSH, 2020) kështu që sulmet seksuale dhe dhunimet kryhen nga partnerët ose ish-partnerët e tyre e jo nga të huaj.

Është thelbësore që të gjitha shërbimet mbështetëse - linjat ndihmëse për gra, qendrat dhe strehimoret të zbatojnë një qasje gjithëpërfshirëse dhe të adresojnë të gjitha format e dhunës gjatë ofrimit të shërbimeve të tyre. Kjo qasje gjithëpërfshirëse është edhe parim i Konventës së Stambollit.

4.2 Obligimet ndërkombëtare

Konventa e Stambollit thekson rëndësinë e shërbimeve të përgjithshme në fushën e shërbimeve shëndetësore dhe sociale (Neni 20) dhe domosdoshmërinë për të ofruar shërbime të specializuara të mbështetjes së grave për të gjitha gratë viktimat të dhunës dhe fëmijët e tyre (Neni 22). Shërbimet e specializuara duhet të jenë të

disponueshme në një shpërndarje të përshtatshme gjeografike dhe të ofrojnë mbështetje të menjëhershme, afatshkurtër dhe afatgjatë për të gjitha gratë viktime të dhunës dhe fëmijët e tyre. Të paktën një linjë ndihmëse telefonike falas gjatë gjithë ditës (24/7) në tërë vendin duhet të jetë e disponueshme në çdo rajon (Neni 24), si dhe qendra të përshtatshme të cilat janë lehtësisht të qasshme për rastet e krizave nga dhunimi ose qendra të duhura referimi të dhunës seksuale (Neni 25).

Lidhur me strehimoret për gratë viktime të dhunës dhe fëmijët e tyre, Konventa e Stambollit bën thirrje për “ngritjen e strehimoreve të përshtatshme, lehtësisht të qasshme në një numër të mjaftueshëm për të siguruar akomodim të sigurt për viktimat, veçanërisht gratë dhe fëmijët e tyre si dhe për të arritur në mënyrë proaktive tek vitkimat”. (Neni 23). Strehimoret duhet të jenë të qasshme lehtësisht dhe menjëherë kur viktimat kanë nevojë për todhe që viktimat mund të kthehen në strehimore.

Lidhur me mbrojtjen e fëmijëve që përjetojnë dhunë në familje, Konventa e Stambollit përcakton se “për të siguruar që në ofrimin e mbrojtjes dhe shërbimeve mbështetëse për viktimat, të merren parasysh të drejtat dhe nevojat e fëmijëve dëshmitarë të të gjitha formave të dhunës” (Neni 26). Kjo kërkon sigurimin e mbështetjes së përshtatshme për moshën e fëmijëve në të gjitha strehimoret e grave dhe shërbime të tjera mbështetëse të specializuara.

Ndonjëherë ka shqetësime se shërbimet specifike të grave mund të shihen si diskriminuese sepse ato nuk u shërbejnë burrave. Sidoqoftë, masa specifike janë të nevojshme për të adresuar pabarazinë ekzistuese gjinore dhe Konventa e Stambollit thekson se “masat e veçanta që janë të nevojshme për të parandaluar dhe mbrojtur gratë nga dhuna me bazë gjinore nuk konsiderohen diskriminim” (Neni 4.4). Ndërsa dhuna në familje mund të prekë burrat, Konventa e Stambollit pranon që dhuna në familje prek gratë në mënyrë jo proporcionale (Neni 2.1). Palët në Konventë janë të lira të krijojnë strehimore për burraviktima të dhunës në familje dhe të zbatojnë standardet e konventës për këto viktime, megjithatë, duke vepruar kështu kërkesa ende qëndron në atë që dhuna me bazë gjinore ndaj grave të vazhdojë të jetë në qendrë të gjitha masave të marra për zbatimin e konventës. Sidoqoftë është e rëndësishme që fëmijët djem të pranohen në strehimoret e grave (shih kapitullin 6) gjatë shoqërimit me nënat e tyre.

Dhuna për fat të keq ka të bëjë edhe me personat e moshuar (gra dhe burra). Konventa e Stambollit pranon që mosha mund të jetë bazë e diskriminimit ndaj grave të moshuara dhe që shtetet duhet të sigurojnë që konventa të zbatohet pa diskriminim. Për më tepër, vendet anëtare të Këshillit të Evropës janë të detyruara me dispozitat e përshkruara në Rekomandimin e Këshillit të Evropës CM/Rec (2014) 2 mbi promovimin e të drejtave të njeriut të personave të moshuar.

Raporti Shpjegues i Konventës së Stambollit (paragrafi 132) thekson se është e rëndësishme të sigurohet që stafi i shërbimeve të specializuara për mbështetjen e grave “duhet të jetë në gjendje të trajtojë llojet e ndryshme të dhunës dhe të sigurojë mbështetje për të gjitha grupet e viktimave, përfshirë grupet e vështira për të arritur”.

Lidhur me krijimin e domosdoshëm të qendrave të krizës kundërdhunimit ose qendrave të referimit të dhunës seksuale, shteteve palë u sigurohet një alternativë, jo detyrim për të ngritur të dy llojet e qendrave, por ato inkurajohen shumë që të kenë qendra të veçanta të krizës ose referimit me staf të specializuar për të siguruar në mënyrë të përshtatshme mbledhjen e provave të tilla si provat mjeko-ligjore për viktimat e dhunimit.⁶ Neni 25 i Konventës së Stambollit thotë se natyra traumatike e dhunës seksuale, përfshirë dhunimin, kërkon një reagim veçanërisht të ndjeshëm nga stafi i trajnuar dhe i specializuar. Viktimat e këtij lloji të dhunës kanë nevojë për kujdes të menjëhershëm mjekësor dhe mbështetje të traumës së kombinuar me ekzaminime të menjëhershme mjeko-ligjore për të mbledhur provat e nevojshme për ndjekjen penale.

Për më tepër, shpesh ekziston një nevojë e madhe për këshillim psikologjik dhe terapi - shpesh javë dhe muaj pas ngjarjes. Prandaj, Neni 25 vë theks të veçantë në sigurimin e këtij lloji të mbështetjes së specializuar duke i detyruar palët të parashikojnë ngritjen e qendrave të qasshme për kriza nga dhunimi ose atyre për referim të dhunës seksuale në një numër të mjaftueshëm. Raporti Shpjegues (paragrafët 138 dhe 139) shpjegon se raporte të ndryshme hulumtuese kanë treguar se është praktikë e mirë të kryhen ekzaminime mjeko-ligjore pavarësisht nëse rasti do të raportohet në polici dhe të ofrohet mundësia e marrjes dhe ruajtjes së mostrave që vendimi lidhur me raportimin ose jo të dhunimit mund të merret në një datë të mëvonshme (paragrafi 141).

Rekomandime për rrjet kombëtar të mbështetjes për viktimat e DhNG-së dhe DhF-së

Shërbimet e specializuara të mbështetjes së grave në vijim duhet të jenë pjesë e një rrjeti kombëtar të mbështetjes për viktimat e DhNG-së dhe DhF-së.

Strehimoret e grave

- Një rrjet i strehimoreve të specializuara për gra që akomodojnë të gjitha gratë viktime të dhunës dhe fëmijët e tyre
- Të paktën një strehimore e tillë e specializuar për gra në secilin rajon (në Kosovë* të paktën shtatë strehimore për gra)
- Numri i vendeve të nevojshme sipas standardeve minimale të Këshillit të Evropës për shërbimet mbështetëse për viktimat e DhNG-së dhe Konventës së Stambollit: Standardi minimal i Këshillit të Evropës: një vend strehim (shtrat) për 10.000 banorë. Rekomandimi sipas Konventës së Stambollit (Raporti shpjegues, paragrafi 135): 1 vend familjar për 10 000 banorë.
- Një vend familjar mund të përcaktohet si vend për një grua dhe fëmijën/fëmijët e saj bazuar në numrin mesatar të fëmijëve për familje në një shtet (Këshilli i Evropës 2008a).
- Numri i vendeve të strehimit duhet të varet nga nevoja reale (Raporti shpjegues, paragrafi 135).
- Qasja e menjëhershme 24/7 në strehimoret e grave;
- Transporti falas i viktimave deri në strehimore;
- Mbështetje për të gjithë fëmijët pa diskriminim të gjinisë dhe moshës;
- Siguria e viktimave si qëllim kryesor dhe detyrë e strehimoreve të grave (shih seksionet e mëtejshme në këto udhëzime).

Qendrat e grave duke përfshirë qendrat e krizave në rastet e dhunimit

---

- Sipas Konventës së Stambollit, një qendër për viktimat e dhunës seksuale duhet të jetë në dispozicion për çdo 200 000 banorë (Raporti Shpjegues i Konventës së Stambollit, paragrafi 142).
- Gratë viktime të formave të tjera të dhunës (dhuna fizike, dhuna psikologjike) gjithashtu kanë të drejtën për të njëjtat standarde të mbështetjes. Kështu, qendrat e grave duhet të jenë në dispozicion në të gjitha rajonet duke siguruar mbështetje nga stafi specifikisht i trajnuar për gratë e mbijetuarat të të gjitha formave të dhunës, përfshirë dhunën seksuale dhe dhunimin. Ata duhet të sigurojnë mbështetje në raste krizash, si dhe mbështetje afatshkurtër dhe afatgjatë për gratë viktime të dhunës dhe fëmijët e tyre duke përfshirë mbështetjen proaktive (d.m.th., pas ndërhyrjeve të policisë) dhe shtrirjen gjithëpërfshirëse.
- Task Forca e Këshillit të Evropës për të Luftuar Dhunën ndaj Grave, përfshirë Dhunën në Familje (Këshilli i Evropës 2008a) rekomandon një qendër të grave për 50,000 gra dhe një qendër të grave për rajonin (kjo do të thotë shtatë qendra të grave në Kosovë*).

Linja ndihmëse për gra

- Një linjë kombëtare ndihmëse për gratë që adreson të gjitha format e dhunës ndaj grave, duke operuar 24/7 dhe falas.

Parimet e përgjithshme për sigurimin e shërbimeve të specializuara të mbështetjes së grave

---

- Të gjitha shërbimet e specializuara të mbështetjes së grave duhet të jenë pa pagesë dhe të synojnë fuqizimin e grave dhe fëmijëve.
- Ato duhet të kenë mjetet e nevojshme për të siguruar mbështetjen e duhur për fëmijët e grave viktime të dhunës.
- Përveç mbështetjes në situata akute të dhunës, mbështetja afatmesme dhe afatgjatë, përfshirë mbështetjen psikosociale dhe këshillimin, duhet t'u ofrohet viktimave në mënyrë që të tejkalojnë përjetimet traumatike të dhunës.

- Siguria e viktimave (grave dhe fëmijëve) është në qendër të punës së tyre. Për t'u ofruar siguri viktimave, personeli, përfshirë vullnetarët, gjithashtu duhet të jenë të sigurt.
- Çdo grua viktimë e dhunës duhet të ketë të drejtën të mbështetet dhe të përfaqësohet nga një këshilltar/mbrojtës i viktimës sipas zgjedhjes së saj, gjatë gjithë procedurave ligjore dhe institucionale.
- Shërbimet e komunikimit duhet t'u vihen në dispozicion grave viktimave të dhunës, veçanërisht në zonat rurale. Shërbimet në terren nënkuptojnë të gjitha llojet e shërbimeve të cilat synojnë të kontaktojnë në mënyrë proaktive viktimat përmes telefonit, mediave sociale ose duke i vizituar ato në shtëpi, në vend që të presin që viktimat të kërkojnë ndihmë dhe të vijnë në lokacionin e shërbimit.⁷
- Të gjitha shërbimet e specializuara të mbështetjes së grave duhet të jenë në gjendje të ofrojnë mbështetje për grupet e cenushme/grupet që përballen me diskriminim të shumëfishtë: d.m.th., gratë dhe fëmijët me aftësi të kufizuara ose probleme të shëndetit mendor; gratë e moshuara; gratë e reja; gra të minoriteteve etnike, gratë migrante dhe gratë migrante pa dokumente, gratë azilkërkuese, gratë lezbike dhe transjinore dhe grupe të tjera.
- Gratë migrante viktimave të dhunës duhet të jenë në gjendje të ushtrojnë të drejtën e tyre për t'u ndarë nga partneri i dhunshëm dhe për të marrë leje qëndrimi të pavarur (Neni 59 i Konventës së Stambollit).

Të drejtat sociale dhe ekonomike të viktimave

Të drejtat sociale dhe ekonomike duhet të garantohen për të gjitha gratë viktimave të dhunës dhe fëmijët e tyre, në mënyrë që ato të kenë një shans për të jetuar jetë të pavarur, pa dhunë. Ky aspekt është veçanërisht i rëndësishëm në parandalimin e dhunës, pasi gratë që janë të varura dhe nuk kanë të ardhura të sigurta personale, janë në rrezik më të lartë për të përjetuar dhunë. Si pasojë, të drejtat e mëposhtme shoqërore dhe ekonomike duhet të garantohen për të gjitha gratë, përfshirë gratë që përjetojnë dhunë:

- **E drejta për asistencë sociale:** të gjitha gratë viktimave të dhunës duhet të kenë të drejtën e asistencës themelore financiare, nëse nuk kanë të ardhura personale; kjo e drejtë duhet t'u jepet të gjitha viktimave pavarësisht nëse ato kanë fëmijë apo jo dhe pavarësisht nga mosha e fëmijëve.
- **E drejta për banim të përbalueshëm:** Gratë mbijetuese të dhunës nuk duhet të detyrohen të jetojnë me një partner të dhunshëm, veçanërisht pas ndarjes, për shkak të mungesës së banimit të përbalueshëm. Po kështu, viktimat dhe fëmijët e tyre nuk duhet të qëndrojnë në strehimoret e grave për një kohë të gjatë sepse nuk kanë ku të shkojnë. Prandaj, programet e banimit që garantojnë të drejtën e viktimave të dhunës dhe fëmijëve të tyre për të marrë banim të përbalueshëm është thelbësore që ato të jetojnë një jetë pa dhunë.
- **E drejta e kujdesit falas ose të përbalueshëm për fëmijët.**
- **E drejta për arsimim dhe trajnim,** duke përfshirë kurse falas të gjuhëve për gratë migrante, refugjate ose azilkërkuese.
- **E drejta për të mbështetur për hyrje në tregun e punës,** për të garantuar jetesën e grave dhe fëmijëve të tyre.
- **Qasja në kujdesin shëndetësor falas** për të gjitha gratë mbijetuese të dhunës dhe fëmijët e tyre.

5. Parimet e fuqizimit të mbështetjes së bazuar në të drejtat e njeriut për viktimat e DhNG-së dhe fëmijët e tyre

Parimet e mëposhtme janë elemente thelbësore të fuqizimit lidhur me mbështetjen e bazuar në të drejtat e njeriut për gratë mbijetuese të dhunës dhe fëmijët e tyre siç janë paraparë në standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut të paraqitura më lart.

Respekt dhe dinjitet

Gratë viktimat të dhunës janë në rrezik jo vetëm të viktimizohen dhe lëndohen, por edhe të humbin dinjitetin e tyre, për shkak të diskriminimit gjinor me të cilin përballen, për shembull, me qëndrime fajësimi ndaj viktimave, për shembull fajësimi i viktimave të dhunimit nëse kanë pirë ose justifikimi i dhunës sepse gruaja nuk kujdesej për burrin dhe as për fëmijët. Këto janë deklarata të zakonshme të dëgjuara në strehimoret që punojnë me viktimat e dhunës dhe dhunës në familje (Këshilli i Evropës, 2017). Shpesh viktimat duhet të justifikohen dhe të vazhdojnë të fajësohen për atë që ka ndodhur.

Është me rëndësi të madhe që mbështetja për viktimat e dhunës të bazohet në parimin e respektit dhe dinjitetit për viktimën, si dhe në parimet që nuk ka justifikim për dhunë dhe se çdo formë e fajësimit të viktimës është e papranueshme dhe shkakton traumatizim sekondar të viktimave.

Qasja e ndjeshme ndaj gjinisë

Dhuna ndaj grave nuk është problem individual ose problem që ekziston vetëm në vende ose kultura të caktuara, përkundrazi, është një fenomen global i cili ekziston në të gjitha vendet e botës. Konventa e Stambollit kërkon që një perspektivë gjinore të përfshihet në zbatimin dhe vlerësimin e të gjitha masave për të luftuar dhunën (Neni 6) dhe që mbështetja për viktimat të bazohet në perspektivën gjinore (Neni 18).

Strehimoret e grave dhe shërbimet e tjera të specializuara të mbështetjes së grave duhet të përfshijnë një perspektivë gjinore në menaxhimin e shërbimeve të tyre. Qasja "gratë ndihmojnë gratë" është një parim i rëndësishëm për të forcuar gratë: dominimi dhe dhuna mashkullore çojnë në një vetëvlerësim të ulët të grave dhe ndjenjën se ato nuk mund të zotërojnë vetë jetën e tyre. Strehimoret e grave shërbejnë si model për gratë për të përjetuar aftësinë e tyre për të bërë një jetë të vetë-përcaktuar.

- Vizioni dhe deklarata e misionit të shërbimeve mbështetëse adresojnë barazinë gjinore në të gjitha fushat si element kryesor për t'i dhënë fund dhunës ndaj grave.
- Organizatat e strehimoreve të grave duhet të udhëhiqen dhe drejtohen nga personeli i grave.
- I gjithë stafi me pagesë dhe vullnetarët në shërbimet e specializuara të mbështetjes duhet të trajnohen për të aplikuar një perspektivë gjinore.
- Ndërgjegjësimi për pabarazinë gjinore përfshihet në të gjitha fushat e punës, përfshirë edhe mbështetjen e fëmijëve, vajzave si dhe djemve.
- Promovohen programet dhe aktivitetet për fuqizimin e grave.
- Vlerësimi i ndikimit gjinor i të gjitha masave të ndërmarra kryhet rregullisht për të vlerësuar nëse dhe se si politikat dhe masat po promovojnë avancimin e grave dhe parandalojnë diskriminimin e grave dhe vajzave.

Mosdiskriminimi dhe gjithëpërfshirja

Konventa e Stambollit kërkon që të gjitha gratë viktime të dhunës dhe fëmijët e tyre të kenë qasje në shërbimet e përgjithshme dhe të specializuara të mbështetjes. Ndalohet diskriminimi për çfarëdo arsye: "Zbatimi i dispozitave të kësaj Konvente nga Palët, veçanërisht masat për mbrojtjen e të drejtave të viktimave, sigurohen pa diskriminim mbi bazë gjinie, race, ngjyre, gjuhe, feje, mendimi politik ose mendimi tjetër, origjine kombëtare ose sociale, përkatësie në një pakicë kombëtare, pasurie, lindjeje, orientimi seksual, identiteti gjinor, moshe, gjendjeje shëndetësore, aftësie të kufizuar, statusi civil, statusi emigranti ose refugjati ose statusi tjetër." (Neni 4)

Ekzistojnë grupe të grave dhe fëmijëve që janë viktime të diskriminimit të shumëfishtë dhe që rrezikojnë të përballen me pengesa gjatë qasjes në shërbime ose madje janë të përjashtuara prej tyre. Disa nga grupet që shpesh përballen me probleme të përjashtimit janë: gratë dhe fëmijët me aftësi të kufizuara, përfshirë gratë me vështirësi në të mësuar; gratë e pakicave etnike siç janë gratë rome; gratë migrante, veçanërisht gratë migrante pa dokumenta; gratë refugjate dhe azilkërkuese; gratë lezbike dhe trans-gjinore.

"Askush mos të lihet pas" është parimi dhe parulla e Qëllimeve të Zhvillimit të Qëndrueshëm (SDG) e Organizatës së Kombeve të Bashkuara në Agjendën 2030. Të mos lihet pas asnjë grua dhe asnjë fëmijë është gjithashtu qëllimi kur bëhet fjalë për të ofruar shërbime thelbësore për viktimat e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje. Kjo kërkon që politikë-bërësit dhe ofruesit e shërbimeve duhet të parashtrijnë pyetjet: A ka grupe të grave dhe fëmijëve që janë të përjashtuar nga qasja në shërbimet mbështetëse? Nëse po: Cilat grupe përjashtohen dhe pse? Cilat janë pasojat e mundshme negative të praktikave të tilla? Cilat masa duhet të merren për të larguar pengesat? (WAVE, 2017).

- Strehimorja e grave duhet të jetë pa pengesa dhe t'u mundësojë të gjitha grave dhe fëmijëve qasje në mbështetje, përfshirë personat në karroca ose gratë me aftësi të kufizuara në të mësuar. Të paktën disa dhoma në strehimoret e grave duhet të jenë të qasshme për karroca dhe, në çdo rajon, duhet të ketë të paktën një vend në strehimore të qasshëm për karroca.
- Materiali informativ duhet të sigurohet në të gjitha gjuhët zyrtare, përfshirë gjuhët më të zakonshme që fliten nga grupet e migrantëve dhe refugjatëve; materiali informativ gjithashtu duhet të jetë në dispozicion në gjuhë lehtësisht të kuptueshme, në Braille dhe në gjuhë lehtësisht për t'u kuptuar për njerëzit me aftësi të kufizuara në dëgjim. Një material i tillë informativ dhe kriteret për mbështetje duhet të zhvillohen më së miri së bashku me organizatat që avokojnë për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara.
- Gratë nga pakicat etnike dhe fëmijët e tyre duhet të kenë të drejta të plota për t'u qasur në strehimore, gjithashtu edhe gratë emigrante, gratë refugjate dhe azilkërkuese.
- Gratë migrante pa dokumente duhet të pranohen në strehimore, edhe nëse nuk kanë një status valid qëndrimi. Të drejtat e tyre duhet të përfshijnë marrjen e mbrojtjes nga dhuna, ngritjen e akuzave kundër kryesit të dhunës, pjesëmarrjen në procedimin gjyqësor dhe të drejtat të kërkojnë kompensim.
- Nëse shërbimet drejtohen nga organizata të bazuara në besim, ato gjithmonë duhet të jenë të hapura për viktimat nga të gjitha fetë dhe prejardhje të ndryshme.
- Grupet e tjera të grave që përballen me diskriminim të shumëfishtë dhe pengesa për të pasur qasje në shërbime janë gratë lezbike dhe trans-gjinore. Personat LGBTIQ ende përballen me paragjykime, intolerancë dhe madje dhunë në shumë vende dhe rajone në Evropë dhe më gjerë, për shkak të identitetit dhe orientimit të tyre seksual. Është e rëndësishme që gratë lezbike dhe personat që identifikohen si gra të pranohen në strehimoret e grave.

Mbështetje me qendër viktimat dhe e bazuar në të drejtat e njeriut

Konventa e Stambollit bazohet në të drejtat e njeriut dhe një qasje të përqendruar në viktimat. Ajo kërkon që shtetet palë të sigurojnë që politikat “të vendosin të drejtat e viktimës në qendër të të gjitha masave” (Neni 7) dhe që masat mbështetëse “të përqendrohen në të drejtat e njeriut dhe sigurinë e viktimës” (Neni 18).

Dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje janë probleme strukturore: pabarazia gjinore, dhuna dhe diskriminimi prekin gratë jo vetëm në nivelin personal, por edhe në nivelin e institucioneve kur kërkojnë ndihmë. Një rezultat i diskriminimit të rrënjosur thellë është se gratë viktimat të dhunës shpesh nuk besohen kur kërkojnë ndihmë ose fajësohen për dhunën që përfshijnë. Strukturat institucionale shpesh janë hierarkike dhe mbi-zotërohen nga burrat. Shërbimet sociale dhe familjare mund të ushtrojnë presion mbi gratë për të ruajtur familjen. Në Kosovë*, është raportuar gjithashtu se fajësimi i viktimave dhe pajtimi i viktimës me kryesin e dhunës mbetën të zakonshme në mesin e shërbimeve gjyqësore dhe sociale të monitoruara, shpesh të justifikuara me qëllim të shpëtimit të “familjes tradicionale” (A. Qosaj-Mustafa, D. Morina, 2018).

Për shkak të mekanizmave të pushtetit institucional mbi gratë viktimat të dhunës, është me rëndësi të madhe që shërbimet e përgjithshme dhe të specializuara për mbështetjen e grave të zbatojnë një qasje të përqendruar në viktimat dhe të bazuar në të drejtat e njeriut në të cilën parimi kryesor është “asgjë për viktimat pa viktimat”. Një element tjetër thelbësor i qasjes së bazuar në të drejtat e njeriut është që shërbimet ndaj viktimave të jenë të pakushtëzuara dhe se viktimat mund të zgjedh shërbimin që është i përshtatshëm për të në një situatë të caktuar. Sidomos viktimat nuk duhet të detyrohen ose të vihen nën presion për të ndërmarrë hapa ligjorë. Konventa e Stambollit përcakton se “ofrimi i shërbimeve nuk do të varet nga gatishmëria e viktimës për të ngritur akuza ose për të dëshmuar kundër ndonjë autori” (Neni 18.4).

Strategjia e Kosovës për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje 2016-2020 dhe Programi i ri i Kosovës për Barazinë Gjinore 2020-2024 marrin në konsideratë qasjen e përqendruar në viktimat, sipas kërkesave të Konventës së Stambollit. Gjithashtu, sipas Kodit Penal të Kosovës të ndryshuar së fundmi, mekanizmi i Avokatëve të Viktimave parashikohet të përfaqësojë të drejtat e të gjitha viktimave të krimit në gjykata, përfshirë viktimat e dhunës në familje.

- Të gjitha viktimat duhet të jenë në gjendje të ushtrojnë të drejtën për të marrë vendime të lira në lidhje me jetën e tyre.
- Viktimat duhet të dëgjohen dhe besohen
- Viktimat janë të informuara mirë për të drejtat dhe mundësitë e tyre në mënyrë që të marrin vendime të informuara.
- Fëmijëve u mundësohet gjithashtu të ushtrojnë të drejtat e garantuara sipas Konventës së Organizatës së Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Fëmijëve.
- Gratë dhe fëmijët viktimat të dhunës marrin mbështetje të bazuar në të drejtat e njeriut dhe me qendër viktimat gjatë gjithë procesit të tyre të kërkimit të ndihmës dhe rrugëtimit të tyre nëpër institucione, nga këshilltarët/mbrojtësit e viktimave që qëndrojnë pranë tyre.
- Këshilltarët/ mbrojtësit e viktimave që punojnë në emër të viktimës, janë të trajnuar mirë për të drejtat e viktimave dhe janë në gjendje të përfaqësojnë të drejtat dhe interesat e viktimave.
- Në punën ose bashkëpunimin me shumë agjenci, të drejtat dhe interesat e viktimës përfaqësohen nga një këshilltar/ mbrojtës i viktimave i zgjedhur nga viktimat.
- Asnjë vendim nuk merret për viktimën pa pëlqimin e informuar të viktimës.
- Përrjashtime nga ky rregull bëjnë vetëm situatat e rrezikut të menjëhershëm dhe duhet të jenë transparente, të justifikueshme dhe të dokumentuara.

E drejta e viktimave për vetëvendosje

E drejta për vetëvendosje për të qëndruar ose për të braktisur marrëdhënien është një aspekt tjetër qendror i qasjes së përqendruar tek viktimat dhe bazuar në të drejtat e njeriut. Ekzistojnë dy të drejta themelore të njeriut për viktimat që duhet të mbrohen në këtë drejtim: e drejta për jetë pa dhunë; dhe e drejta e viktimës për respektim të jetës private dhe familjare (Neni 8 i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut).

Nuk do të ishte legjitime të bëhej presion mbi viktimat që të ndahen nga burra abuziv - ose përkundrazi, për të nxitur ose bërë presion viktimave që të qëndrojnë në marrëdhënie. Mbështetja për viktimat duhet të jetë

e pakushtëzuar dhe të respektohet e drejta e viktimës për vetëvendosje. Presioni për të ndryshuar mend dhe duhet të ushtrohet mbi agresorin në lidhje me sjelljen abuzive, kurrë mbi viktimën.

- Viktimave u duhet garantuar e drejta për të jetuar pa dhunë dhe e drejta për respektimin e jetës private dhe familjare.
- Shoqëria duhet të kërkojë dhe promovojë ndryshime në sjelljen e kryesit të dhunës ndërsa siguron mbështetje të pakushtëzuar për viktimat dhe fëmijët e tyre.

Konfidencialiteti dhe mbrojtja e të dhënave

Konfidencialiteti dhe mbrojtja e të dhënave janë aspekte të tjera të qasjes së përqendruar tek viktimat dhe të bazuar në të drejta të njeriut. Siç u tha më lart, përjashtime mund të bëhen nëse ekziston një kërcënim i menjëhershëm për jetën, shëndetin ose lirinë e një viktime ose fëmijëve. Për shembull, këshilltari në një strehimore të grave e kupton se viktima është në rrezik të madh sepse kryesi i dhunës ka kërcënuar se do ta rrahë viktimën dhe do të vijë në shtëpi; viktima nuk dëshiron që këshilltari/menaxheri rastit të thërrasë policinë. Në një situatë të tillë punëtori/ja e strehimores së grave obligohet të reagojë sepse e drejta themelore për të mos iu nënshtruar dhunës është më e fortë se e drejta për konfidencialitet dhe për mbrojtje të të dhënave.

- Shërbimet për mbështetjen e viktimave duhet t'u garantojnë viktimave që informacioni që ata japin të mbahet konfidencial dhe të ndahet vetëm me pëlqimin e qartë të viktimës.
- Përjashtime bëhen vetëm në situata të rrezikut të menjëhershëm. Një vendim i tillë duhet të jetë transparent për viktimën dhe i dokumentuar mirë në mënyrë që ato të mund të mbrohen në rast ankese.

6. Standardet e shërbimeve në strehimoret e grave

Ndihmë falas

Shërbimet e strehimoreve të grave si dhe shërbimet e tjera mbështetëse të grave duhet të jenë falas. Viktimat e dhunës që largohen nga shtëpitë e tyre shpesh nuk kanë mundësi tjetër dhe ata nuk duhet të përballen me barrë financiare.

Qasja e menjëhershëm për ndihmë 24/7

Dhuna nuk ndodh domosdoshmërisht gjatë ditës - kjo ndodhë ditë e natë. Gratë shpesh përjetojnë dhunë në familje në mbrëmje, kur burri i tyre është në shtëpi, ose gjatë natës, veçanërisht dhuna seksuale dhe dhunimi. Kështu ndodh rregullisht që gratë duhet të largohen, ndonjëherë edhe pa u veshur siç duhet.

Nëse rasti është i njohur për strehimoren, siç është një rast recidivist ose nëse është raportuar dhe identifikuar më herët, planifikimi i sigurisë duhet të përfshijë përgatitjen e grave dhe fëmijëve për një shpërthim të tillë të dhunshëm, dhe gratë këshillohen të paketojnë një çantë sigurie dhe ta lënë atë tek një fqinj ose mik, duke përfshirë një listë të numrave të shërbimeve dhe numrin e strehimores më të afërt të grave (shih pjesën për sigurinë). Në një situatë të tillë, gratë duhet të jenë në gjendje të marrin një vend në strehimoren e grave menjëherë për veten dhe fëmijët e saj. Strehimorja duhet gjithashtu të jetë në gjendje të sigurojë transport falas deri në strehimore për gruan dhe fëmijët e saj (siç janë shpenzimet e taksive). Në kontekstin e Kosovës*, ky shërbim për strehimoren është parashikuar në bazë të Procedurave Standarde të Veprimit dhe ofrohet nga Policia e Kosovës* sapo viktima të raportojë rastin e saj për ndihmë në Polici.⁸ Në të njëjtën mënyrë sikurse spitalet, strehimoret e grave duhet të plotësohen me staf siç duhet për të qenë në gjendje të pranojnë gra dhe fëmijë në situata të krizës akute 24/7.

Kapacitete dhe vende të mjaftueshme në strehimore

Strehimoret e grave duhet të kenë kapacitete të mjaftueshme për të akomoduar gra dhe fëmijë në situata emergjente. Kështu që strehimorja kurrë nuk duhet të mbushet plotësisht (ose nuk duhet të pritët të mbushet plotësisht); të paktën një vend duhet të jetë gjithmonë i lirë. Kjo nënkupton që financimi i strehimoreve është gjithmonë i mjaftueshëm për të qenë në gjendje të mbajnë hapësira të lira në dispozicion.

E drejta e vetë-referimit

Qasja e menjëhershme do të thotë që viktimat mund të telefonojnë dhe të hyjnë në strehimore vetë, pa kaluar nëpër procedurë burokratike dhe pa ndonjë institucion tjetër që të vendosë nëse pranohen apo jo. Strehimorja e grave duhet të ketë fuqinë vendimmarrëse për të pranuar gratë dhe fëmijët në strehimore 24/7.

Kohëzgjatja e qëndrimit në strehimoret e grave

Gratë viktimat të dhunës dhe fëmijët e tyre duhet të kenë të drejtën të qëndrojnë në strehimoret e grave për sa kohë që ata kanë nevojë. Çdo kufizim në kohëzgjatjen që viktimat mund të qëndrojnë në strehimore shkakton stres. Është praktikë e mirë që personeli i strehimoreve dhe viktimat së bashku të diskutojnë se çfarë lloj mbështetjeje ka nevojë për viktimit dhe për sa kohë, dhe se në fund është viktimat ajo që vendos për kohëzgjatjen e qëndrimit.

Është një përvojë e zakonshme në strehimoret e grave që disa viktimat t'i braktisin ato pas një periudhe relativisht të shkurtër. Kjo mund të shkaktojë stres për punëtorët e strehimoreve ose personelin e shërbimeve sociale. Sidoqoftë, viktimat duhet të marrin mesazhin e qartë se vendimi i saj respektohet dhe se ajo mund të kthehet në strehimore në çdo kohë, pa kushte.

Shpesh viktimat mund të detyrohen me të vërtetë të jetojnë në strehimore për një kohë më të gjatë sesa do të dëshironin, sepse nuk kanë ku të shkojnë tjetër. Viktimat dhe fëmijët e tyre duhet të kenë të drejtën për banim të përbalueshëm, banim social ose të drejtën për t'ua paguar qiranë⁹ në mënyrë që ato të mos detyrohen të qëndrojnë në strehimoren e grave më gjatë sesa është e nevojshme (shih edhe seksionin për të drejtat sociale dhe ekonomike të viktimave).

Rimëkëmbja përbërëse nga trauma në të gjitha fushat e mbështetjes

Dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje shpesh janë forma të përsëritura të dhunës, duke shkakuar traumatizim të rëndë sepse dhuna kryhet nga partnerët dhe anëtarët e familjes që duhet të jenë persona që njeriu mund t'iu besojë. Të kuptuarit e traumës dhe shmangia e ritraumatizimit duhet të jetë një qëllim qendror i të gjitha masave të marra në kontekstin e shërbimeve mbështetëse. Kjo përfshin që:

- I gjithë stafi, si ai me pagesë ashtu edhe ai vullnetar, në strehimoret e grave dhe shërbimet mbështetëse duhet të trajnohet në format, dinamikat dhe strategjitë e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje, ndikimin traumatik të dhunës dhe si të shmangen parafytyrimet dhe viktimizimet sekondare.
- Viktimat merr shërbime të shumta dhe të koordinuara në një lokacion dhe nuk ka pse të flasë me disa persona.
- Një këshilltar/avokat i caktohet viktimës shpejt në strehimoren e grave në mënyrë që viktimat të dijë se kujt t'i drejtohet me besim. Viktimat gjithashtu duhet të jetë në gjendje të kërkojë të ndryshojë personin mbështetës nëse ndërtimi i besimit nuk funksionon.

Mbështetje gjithëpërfshirëse për fëmijët

Fëmijët preken gjithmonë nga dhuna që pëson nëna e tyre. Shpesh, ato janë edhe viktimat të drejtpërdrejta që përjetojnë dhunë psikologjike, fizike dhe seksuale nga babai ose njerku.

Konventa e Stambollit pranon që dëshmimi i dhunës është gjithashtu një formë e dhunës ndaj fëmijëve. Fëmijët që përjetojnë dhe dëshmojnë dhunë kanë të drejtë në këshillim të përshtatshëm për moshën (Neni 26). Në procedurat ligjore në lidhje me kujdestarinë dhe të drejtat e vizitës së prindërve, autoritetet përgjegjëse duhet të zbatojnë parimin që dhuna duhet të merret gjithmonë parasysht. Autoritetet janë gjithashtu përgjegjëse për të siguruar që të drejtat e vizitës dhe të kujdestarisë të mos rrezikojnë të drejtat dhe sigurinë e fëmijëve (Neni 31).

Të gjitha viktimat duhet të pranohen në strehimoret e grave pa diskriminim. Kjo përfshin fëmijë vajza dhe djem të moshës nën 18 vjeç. Shumë strehimore kanë kufizime të moshës për djem të moshës dhe shpesh pranohen vetëm deri në moshën 12 vjeç ose edhe më të rinj në Kosovë* (Këshilli i Evropës, 2019). Kjo është një formë e diskriminimit dhe mund të përcjellë mesazhin e padëshiruar se djem nuk janë fëmijë, por tashmë "të rinj të rrezikshëm". Disa strehimore kanë krijuar zgjidhje të tilla si dhoma të ndara me banjo për të akomoduar familje me djem. Një ose dy dhoma për familje, me një banjo, duhet të jenë standardi i përgjithshëm në një strehimore.

- Të gjithë fëmijët, vajzat dhe djemtë deri në 18 vjeç, duhet të pranohen në strehimoret e grave dhe duhet të marrin këshillim dhe mbështetje të përshtatshme për moshën kur banojnë në strehimoret e grave, ose nga shërbime të tjera mbështetëse të specializuara.
- Të drejtat e tyre për sigurinë dhe interesin e tyre më të mirë duhet të përfaqësohen nga personi mbështetës në të gjitha procedurat, me pëlqimin dhe bashkëpunimin e nënave të tyre. Nëse ekziston një konflikt interesi midis nënës dhe fëmijës/fëmijëve i cili nuk mund të zgjidhet, këshilltari për fëmijë gjithashtu mund të mbështesë fëmijën pa pëlqimin e nënës së tyre.
- Mbështetja për fëmijët duhet të jetë e vazhdueshme, që nga mbërritja e tyre derisa të largohen nga strehimorja, dhe më tej, përmes shërbimeve për fëmijët jo-rezidentë.
- Objektet në strehimore duhet të jenë të ndjeshme ndaj fëmijëve dhe të garantojnë sigurinë e fëmijëve.
- Personeli, si ai me pagesë, ashtu edhe ai vullnetar, duhet të trajnohet në lidhje me ndërhyrjet e ndjeshme ndaj fëmijëve dhe miqësore me ta.

Mbështetje për viktimat e dhunës që janë gra migrante, refugjate dhe të pakicave etnike dhe fëmijët e tyre

Të gjitha gratë viktimat të dhunës duhet të marrin mbështetje pavarësisht nga kombësia ose statusi i tyre.

- Është e rëndësishme për shërbimet mbështetëse të përgjithshme dhe specifike të ndjekin një qasje për dhunën ndaj grave dhe dhunën në familje që e njeh atë si problem global dhe të shmangin fajësimin e ndonjë kulture specifike, kombi ose grupi minoritar.
- Gratë e pakicave etnike, të tilla si gratë rome dhe fëmijët e tyre, refugjatët, si dhe gratë azilkërkuese dhe fëmijët e tyre, përfshirë viktimat “pa letra” ose të ashtuquajturit “migrantë pa dokumente” duhet të pranohen në strehimoret e grave pa diskriminim.
- Stafi i paguar dhe vullnetar duhet të jetë i vetëdijshëm për paragjykimet dhe praktikat dhe qëndrimet diskriminuese dhe duhet të reflektojë mbi to; ata duhet të trajnohen në ofrimin e shërbimeve të ndjeshme kulturore për të gjitha viktimat dhe t’i trajtojnë ato me respekt dhe dinjitet.
- Bashkëpunimi me grupe të larmishme kulturore në komunitet është i rëndësishëm për të siguruar dhe lehtësuar qasjen e viktimave nga këto komunitete në strehimoret dhe shërbimet e specializuara, si dhe për të siguruar mbështetje për viktimat nga komuniteti.
- Stafi në shërbimet mbështetëse duhet të përfaqësojë komunitetet e larmishme lokale në shkallën më të lartë të mundshme dhe të ofrojë shërbime këshillimi në gjuhët që flasin gratë dhe fëmijët e pakicave etnikë, migrantë dhe refugjatë.

Mbështetje për viktimat me nevoja të veçanta

- Është e rëndësishme që stafi (me pagesë dhe ai vullnetar) të trajnohet në lidhje me ndërjegjësimin për format ekzistuese të diskriminimit ndaj personave me aftësi të kufizuara dhe t’i njohin nevojat e tyre.
- Organizatat që drejtojnë strehimoret e grave duhet të sigurojnë qasshmërinë e strehimoreve të grave, veçanërisht në lidhje me qasjen me karroca, të paktën në katin përdhësë, për të mundësuar qasjen në të gjitha shërbimet e nevojshme.
- Viktimat me probleme të shëndetit mendor dhe të varësisë gjithashtu përballen me probleme në lidhje me qasjen në strehimoret e grave dhe nevojat e tyre të veçanta duhet të njihen dhe plotësohen.
- Personeli (me pagesë dhe ai vullnetar) duhet të trajnohet në lidhje me problemet e shëndetit mendor dhe të punojë me ndjeshmëri me këta persona.
- Personeli dhe të mbijetuarit duhet të mësojnë se si lidhen dhuna, trauma, problemet e shëndetit mendor dhe varësia dhe çfarë është e rëndësishme për t’u shëruar.
- Bashkëpunimi i ngushtë me shërbimet e specializuara për personat me aftësi të kufizuara, problemet e shëndetit mendor dhe/ose problemet e varësisë është i dobishëm për plotësimin e nevojave të veçanta të këtyre grupeve dhe për krijimin e një atmosfere gjithëpërfshirëse.

7. Masat e sigurisë në strehimoret e grave

Siguria dhe mbrojtja e viktimave duhet të jetë në thelb të të gjitha masave për të luftuar DhNG dhe DhF në përgjithësi, si dhe në ofrimin e shërbimeve të specializuara të mbështetjes së grave. Gratë viktime të dhunës mund të përballen me një rrezik të lartë të vrasjes dhe fëmijët gjithashtu rrezikojnë të vriten nga babai i tyre i dhunshëm kur nëna e tyre përpiqet të largohet, veçanërisht nëse ka pasur një model dhune dhe abuzimi. Gratë viktime të ndjekjes dhe viktime të trafikimit njerëzor gjithashtu mund të preken nga përshkallëzimi i dhunës.

Siguria dhe mbrojtja përfshijnë katër nivele të ndryshme, të gjitha duhet të merren parasysh dhe të menaxhohen, me standarde të hollësishme:

Siguria teknike dhe masat e sigurisë së strehimoreve të grave

- Adresa duhet të jetë konfidenciale (nëse është e mundur)
- Standarde dhe sisteme të larta të sigurisë (sistemi i alarmit dhe monitorimi i videove)
- Stafi i sigurisë, i disponueshëm 24/7, të paktën në fazat e rrezikut të ngritur
- Rregulloret e sigurisë për viktimat, vizitorët dhe stafin
- Sistemi i alarmit i lidhur me policinë.
- Oborr dhe/ose kopsht të siguruar.
- Dritare të siguruara në katin e parë, pa dhoma të ndejës nga rruga.
- Siguria si standard thelbësor në protokollin e qasjes për viktimat (procesi i hyrjes dhe daljes nga strehimorja e grave).

Siguria e viktimës individuale përfshirë fëmijët e saj

- Vlerësimi i rrezikut dhe planifikimi i sigurisë me çdo viktimë dhe fëmijët e saj, në strehimoren e grave, të paktën pas hyrjes dhe daljes nga strehimorja e grave dhe në çdo situatë ndryshimi ose rreziku.
- Planifikimi specifik i sigurisë për gratë dhe fëmijët e tyre.
- Vlerësimi i rrezikut të ngritur dhe vdekjeprurës duke përdorur, për shembull, mjetin e vlerësimit të rrezikut të Jacquelyn Campbell (shih më poshtë).
- Vlerësimi sistematik i rrezikut dhe planifikimi i sigurisë si pjesë e fuqizimit të mbështetjes për viktimat.

Siguria e stafit në strehimoren e grave

- Zhvillimi dhe zbatimi i një plani të shkruar të sigurisë për stafin (me pagesë dhe vullnetar).
- Planin e sigurisë emergjente për organizatën (çfarë të bëhet në situata të rrezikshme, d.m.th., nëse kryesi i dhunës sulmon strehimoren, marrja e pengjeve).
- Bashkëpunimi me policinë për planin e sigurisë për situatat emergjente në strehimoret e grave.

Siguria dhe mbrojtja e viktimave si një element thelbësor i një qasjeje të koordinuar të komunitetit

- Siguria dhe mbrojtja e viktimave¹⁰ duhet të jetë qendra e punës me shumë agjenci.
- Përfaqësimi i të drejtave dhe interesave të viktimave nga këshilltari/menaxheri rastit i strehimores së grave është element thelbësor për të garantuar përqendrimin në sigurinë e viktimave.
- Përveç këtyre standardeve të sigurisë, strehimoret e grave duhet të plotësojnë edhe standardet e përgjithshme të sigurisë siç janë rregulloret e sigurisë nga zjarri dhe evakuimin dhe rregulloret e strukturave elektrike dhe teknike, etj.

8. Avokimi për viktimat

Mbështetja që viktimat marrin nga këshilltarët/mbrojtësi viktimave shpesh referohet si “menaxhim i rasteve”. Ndërsa ky është një term i saktë profesionalisht, termi “menaxher i rasteve” mund të mos jetë tërheqës ose edhe tingëllues frikësues për një viktimë të dhunës që mund të mendojë se dikush po i menaxhon ato. Prandaj është e këshillueshme që të përdoret një term më i qasshëm dhe këto udhëzime përdorin termin “këshilltar” dhe “avokat mbrojtës i të mbijetuarave” në vend të njëri-tjetrit.

Konventa e Stambollit kërkon që “të gjitha masat të bazohen në të kuptuarit gjinor të dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje dhe të përqendrohen në të drejtat e njeriut dhe sigurinë e viktimës” (Neni 18). Konventa thekson më tej se të gjitha masat e marra për të mbrojtur dhe mbështetur viktimat duhet të “synojnë shmangien e viktimizimit sekondar”, që përfshin që viktimat nuk kanë nevojë t’ua tregojnë historinë e tyre shumë personave të ndryshëm, gjë që mund të shkaktojë parafytyrime dhe rikujtim të përsëritur të ngjarjeve traumatike.

Mbrojtësit e viktimave në Kosovë* janë një shembull unik, përfshirë vendet e rajonit, për të siguruar përfaqësimin ligjor të viktimave gjatë procedurave penale (Neni 63 i Kodit të Procedurës Penale). Ata janë pjesë e Prokurorisë së Shtetit dhe përfaqësojnë interesat dhe të drejtat e viktimave të krimit, përfshirë viktimat e dhunës në familje, para, gjatë dhe pas procedurës penale.

- Viktimave shpejt duhet t’u caktohet një këshilltar/mbrojtës i viktimave gjatë shkuarjes në strehimore të grave; kjo është e rëndësishme në mënyrë që të mbijetuarit të njihen me mjedisin e ri, të ndërtojnë një marrëdhënie besimi me një person dhe të shmangin nevojën për të treguar historinë e dhunës disa herë.
- Nëse zhvillohet një marrëdhënie besimi, këshilltari duhet të vazhdojë të jetë personi mbështetës për të mbijetuarën gjatë gjithë qëndrimit të saj në strehimoren e grave, dhe nëse është e mundur edhe pasi e mbijetuara të largohet nga strehimorja (i njohur si personi “spirancë”).
- Kjo mund të jetë e rëndësishme për fuqizimin e viktimës që viktima dhe këshilltari së bashku të zhvillojnë dhe të shkruajnë një plan mbështetës që adreson çështjet e sigurisë, mbështetjes, nevojave praktike dhe mënyrës së zbatimit të të drejtave të saj. Kjo mund ta ndihmojë viktimën të ndihet më e sigurt, por nuk duhet të jetë e detyrueshme për viktimën.
- Mundësisht, këshilltari të jetë edhe personi që shoqëron viktimën në gjykatë dhe në autoritete të tjera. Nëse ky shërbim ofrohet nga një ekspert i jashtëm siç është mbrojtësi i viktimave në Kosovë* është e rëndësishme që kjo të bëhet në marrëveshje me viktimën dhe që viktima të besojë profesionistët të cilët do të bashkëpunojnë në një mënyrë efektive.
- Këshilltari duhet të jetë edhe personi që i përfaqëson të drejtat, interesat dhe nevojat e viktimës në forume me shumë agjenci dhe autorizohet nga viktima për ta bërë këtë.
- Nëse viktima nuk është në gjendje të zhvillojë një marrëdhënie besimi me këshilltarin, ajo ka të drejtë t’i drejtohet menaxhmentit dhe të kërkojë një ndryshim; kurdoherë që është e mundur viktima duhet të jetë në gjendje të zgjedhë këshilltarin e saj.

9. Standardet e menaxhimit për strehimoret e grave

Standardet e mëposhtme të menaxhimit duhet të ndiqen në strehimoret e grave në përputhje me standardet e përcaktuara në Konventën e Stambollit të paraqitura më lart:

Mjediset në strehimoret e grave

Një strehimore e grave është më shumë sesa thjesht “një çati mbi kokë”. E para dhe më e rëndësishmja, duhet të jetë një vend i sigurt për gratë viktime të dhunës dhe fëmijët e tyre (shih pjesën më lart për sigurinë dhe mbrojtjen). Dhe kjo gjithashtu duhet të jetë një vend në të cilin gratë dhe fëmijët ndihen të mirëpritur në shtëpinë e tyre të përkohshme.

Nëse cilësia e strehimores është e dobët, kjo u përcjell mesazhin grave dhe fëmijëve se ato nuk vlejnë shumë. Ndërsa një strehë për gra me cilësi të mirë nuk do të thotë se duhet t’i ngjajë një hoteli me 4 yje, është e rëndësishme të kihet parasysh se, pasi gratë viktime të dhunës kanë pësuar padrejtësi, që janë plagosur dhe lënduar, kanë jetuar në frikë dhe ankth. Në mënyrë që të shërohet, të rimëkëmbet, të marrë forcë dhe të fuqizohet, shoqëria duhet të ofrojë mbështetjen më të mirë të mundshme për të rikthyer shëndetin dhe dinjitetin e tyre. Në atë kuptim, një infrastrukturë e sigurt, e ndërtuar mirë dhe e përshtatshme e ofruar nga ofruesit e shërbimeve është domosdoshmëri.

- Strehimoret e grave duhet të kenë hapësirë të mjaftueshme për të siguruar një standard minimal të një dhome për familje (grua me një fëmijë); nëse më shumë fëmijë qëndrojnë në strehimore me të mbijetuarin duhet të ketë një dhomë gjumi shtesë, ose dy dhoma gjumi shtesë në rastin e tre fëmijëve.
- Dhoma dhe zona të qasshme për lëvizje me karrocë.
- Një banjo dhe një kuzhinë të vogël për secilën familje, veçanërisht nëse ka fëmijë/djem më të rritur në familje.
- Një banjo e përbashkët për dy gra të vetme.
- Mjedise të mjaftueshme gatimi dhe lavanderi për të gjitha gratë dhe fëmijët e tyre dhe dhoma magazinimi.
- Hapësirë për aktivitete të përshtatshme për moshën për fëmijët.
- Dhomë për studime, kurse dhe detyra shtëpie, e pajisur me kompjuter.
- Hapësirë rekreative për gratë (dhomë e ndjenjës), nëse është e mundur, një kopsht dhe zonë fitnesi.
- Salla takimesh për gratë që të njihen me njëra-tjetrën, të tregojnë historitë e tyre, të rrisin vetëdijen dhe të gjejnë solidaritet.
- Dhoma për këshillim (seanca individuale dhe në grup) dhe për stafin që ofrojnë kujdes për fëmijët gjatë seancave.
- Zyre dhe dhoma ndërrimi gjatë natës për stafin.
- Një dhomë e madhe për takime, seminare dhe festa të mëdha.
- Nëse është e mundur: një dhomë për meditim, përsiatje ose lutje.

Të drejtat dhe përgjegjësitë e banorëve të strehimoreve

Strehimoret e grave ofrojnë shërbime profesionale për gratë viktime të dhunës dhe fëmijët e tyre, që synojnë të sigurojnë mbështetje në përputhje me standardet më të larta të mundshme profesionale. Për të qenë në gjendje të ofrojnë këto standarde të larta, është e nevojshme një shkallë e caktuar e institucionalizimit. Megjithatë, nuk duhet harruar që strehimoret e grave janë shtëpia e përkohshme e grave dhe fëmijëve, ku ato duhet të ndihen të qeta dhe të sigurta dhe ku janë të fuqizuara dhe jetojnë në solidaritet me të tjerët.

Rregullat janë të rëndësishme për të jetuar së bashku në mënyrë të sigurt, por ato duhet të mbahen në minimumin e nevojshëm për një jetë të këndshme në komunitet dhe për të siguruar lirinë maksimale për banorët individualë. Çdo informacion i dhënë duhet të jetë i qartë dhe i shkruar në një gjuhë të thjeshtë në mënyrë që banorët të mund të kuptojnë dhe mbajnë mend lehtë. Banorët në strehimoret e grave duhet ta dinë se ata kanë të drejta, të cilat janë të shkruara dhe të cilat ata mund t'i zbatojnë dhe përgjegjësitë t'i respektojnë. Ata gjithashtu duhet të dinë se ku të drejtohen në rast të një ankese¹¹.

- Protokollin për hyrjen dhe daljen nga strehimorja e grave përfshirë informacionin për:
  - gamën e shërbimeve në dispozicion të grave dhe fëmijëve, parimet e ofrimit të shërbimeve dhe informacionin në lidhje me stafin;
  - të drejtat e përdoruesve të shërbimeve në strehimoren e grave;
  - procedurat për hyrjen dhe daljen nga strehimorja e grave;
- Informacionin mbi procedurat e ankesave.
- Protokollin i qasjes duhet gjithashtu të informojë viktimat në mënyrë të qartë se ata dhe fëmijët e tyre mund të kthehen në strehimore çdo herë kur kanë nevojë për mbështetje.
- Ai gjithashtu duhet të përmbajë rregulla konfidencialiteti duke përfshirë kufizimet në konfidencialitet dhe rregullat e mbrojtjes së të dhënave.
- Duhet të specifikojë se kush do të informohet për lëvizjen e viktimës në strehimore dhe largimin e saj nga strehimorja.
- Sanksionet për shkelje të rregullave nuk duhet të përfshijnë dëbimin nga strehimorja. Një sanksion i tillë i rëndë duhet të shqiptohet vetëm në rastet e shkeljeve serioze të rregullave.

Vlerësimi me shkrim i nevojave dhe plani i veprimit

Këshilltari duhet ta ndihmojë viktimën t'i vlerësojë nevojat e veta dhe të fëmijëve të vet dhe të zhvillojë një plan hapash për t'i ndërmarrë. Nëse viktimë është dakord, ky plan shkruhet dhe mund të përdoret nga viktimë për të reflektuar në situatën e saj, për ta vetëdijësuar për nevojat dhe të drejtat e saj, dhe mënyrat e realizimit të tyre.

Pjesëmarrja e banorëve dhe strukturat vendimmarrëse demokratike

Gratë që banojnë në strehimoret e grave dhe fëmijët e tyre, duhet të kenë të drejtën dhe duhet të inkurajohen, të marrin pjesë në aktivitetet e strehimores dhe të përfshihen në vendimmarrje për të organizuar jetën e komunitetit në strehimore.

E drejta për të përdorur telefon celular

Telefonat e mençur janë pajisje të vlefshme për gratë viktime të dhunës. Ato sigurojnë qasje në aplikacionet mbështetëse dhe informacione të tjera dhe u mundësojnë grave të thërrasin policinë kur fshihen nga abuzuesi në një situatë akute rreziku. Sidoqoftë, telefonat e mençur mund të përdoren edhe nga kryesit e dhunës për të gjurmuar dhe ndjekur viktimat e dhunës. Prandaj, disa strehimore i shohin telefonat e mençur si problem për sigurinë dhe ua ndalojnë grave t'i përdorin celularët e tyre në strehimore ose në zona të caktuara. Kjo është e kuptueshme por edhe problematike sepse kufizon liritë e grave.

- Një mënyrë më e mirë për të trajtuar problemin mund të jetë trajnimi i viktimave se si t'i përdorin telefonat e tyre celularë në atë mënyrë që nuk e rrezikojnë sigurinë e tyre.¹²

Strukturat e qeverisjes së mirë dhe llogaridhënia

Secila strehimore e grave ka nevojë të zhvillojë dhe zbatojë strukturën e vet të menaxhimit.

- Është e këshillueshme që të ndërtohet struktura bashkë me parimet e hierarkive të sheshta (horizontale), strukturat vendimmarrëse demokratike dhe pjesëmarrjen e stafit dhe banorëve.
- Strehimorja e grave duhet të shërbejë si model që synon fuqizimin e viktimave, i cili bën thirrje për pjesëmarrje dhe punë ekipore (WAVE, 2004, faqe 49).

Kërkesat e orëve të stafit në strehimoret e grave

Manuali i WAVE (2004, faqe 57) ¹³ përfshin një llogaritje të orëve të stafit për një strehimore të grave me madhësi të mesme për 10-15 njësi familjare, d.m.th., një total prej 25-35 vendesh dhe funksionimin e një linje ndihmëse për strehim 24 orë dhe ofrimin e shërbimeve të këshillimit. Kërkesat minimale të personelit për një strehimore sikur kjo janë:

- 5 punonjës me orar të plotë për shërbimet e strehimit 24/7
- 2 punonjës me orar të plotë për këshillim dhe mbështetje për 10-15 gra
- 1 punonjës me orar të plotë për mbështetjen e fëmijëve në strehimore
- 1 anëtar i stafit për administratë
- 1 anëtar i stafit për menaxhim, rrjetëzim dhe PR (marrëdhënie me publikun).

Nevojitet një anëtar shtesë i stafit për t'i dhënë vëmendjen dhe mbështetjen e nevojshme fëmijëve me nevoja të veçanta, për shembull fëmijëve me aftësi të kufizuara ose fëmijëve me autizëm ose çrregullim të hiperaktivitetit.

Kjo do të thotë se nevojiten afërsisht 10-11 anëtarë të stafit me orar të plotë.

Trajnimi i personelit

Personeli me pagesë, si dhe vullnetarët, duhet të trajnohen siç duhet në të gjitha fushat e ofrimit të shërbimeve, parimeve dhe standardeve të strehimit. WAVE (2004) sugjeron një trajnim fillestar bazë për të paktën 80 orë (rreth dy javë pune) të pasuar me module të veçanta të trajnimit.

Standardet minimale të Këshillit të Evropës për shërbimet mbështetëse (2008, faqe 49) sugjerojnë temat e mëposhtme për trajnim:

- analizë gjinore e dhunës ndaj grave;
- teknika të komunikimit dhe ndërhyrjes;
- konfidencialiteti;
- mbrojtja e fëmijëve;
- qasja në shërbimet e përkthimit dhe në rast të aftësive të kufizuara;
- procedurat e duhura të referimit;
- informacion mbi traumën, përballimin dhe mbijetesën;
- vlerësimi i rrezikut dhe planifikimi i sigurisë
- mosdiskriminimi dhe diversiteti;
- Fuqizimi.

Mbikëqyrja për të siguruar standardet e cilësisë

Lidhur me mirëqenien e stafit dhe zbatimin e duhur të standardeve të shërbimeve, mbikëqyrja është një mjet i rëndësishëm për rishikimin dhe përmirësimin e shërbimeve.

- Mbikëqyrja duhet të jetë e detyrueshme për të gjithë stafin, përfshirë vullnetarët.
- Këshilltarët duhet të kenë mbikëqyrje individuale mujore; përveç kësaj, mbikëqyrja në grup duhet të sigurohet për të gjithë anëtarët e ekipit çdo 4-6 javë.

Vlerësimi, monitorimi dhe mbledhja e të dhënave me qendër viktimave

Një përpilim i vazhdueshëm i të dhënave statistikore është i nevojshëm për vlerësimin e shërbimeve të ofruara nga strehimoret e grave. Sipas Raportit shpjegues të Konventës së Stambollit (paragrafi 74), të dhënat e regjistruara duhet të ndahen sipas gjinisë, moshës, llojit të dhunës si dhe marrëdhënies së kryesit të dhunës me viktimën dhe lokacionin gjeografik.¹⁴

Standardet e cilësisë e shërbimeve duhet të vlerësohen nga përdoruesit e shërbimeve, d.m.th., gratë dhe fëmijët që kërkojnë ndihmë në strehimoret e grave.

10. Puna e avokimit dhe parandalimit institucional të strehimoreve të grave

Strehimoret e grave gjithashtu luajnë dhe kanë një rol të rëndësishëm në komunitetet e tyre dhe me shoqërinë në përgjithësi duke u përfshirë në aktivitetet e mëposhtme:

a) Ndërgjegjësimi dhe trajnimi

Shërbimet e specializuara të mbështetjes së grave nuk ofrojnë vetëm mbështetje për të mbijetuarit. Si organizata të shoqërisë civile, ato gjithashtu përfshihen në aktivitete ndërgjegjësimi dhe parandalimi, si dhe trajnime, si të tilla duke dhënë një kontribut të rëndësishëm në ndryshimet sociale në shoqëri dhe në eliminimin e rrënjës së dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje.

Shërbimet e specializuara të mbështetjes, përfshirë strehimoret, duhet të sigurohen me fonde të përshtatshme për të mbështetur punën e shërbimeve në fushat e ndërgjegjësimi dhe parandalimit të dhunës.

b) Reagimi i koordinuar i komunitetit dhe bashkëpunimi mes shumë agjencive

Strehimoret e grave dhe shërbimet e tjera të specializuara të mbështetjes së grave angazhohen në reagimin e koordinuar të komunitetit dhe punën me shumë agjenci.

Strehimoret e grave duhet të kenë një rol kryesor në punën me shumë agjenci që përfaqësojnë të drejtat dhe interesat e grave dhe fëmijëve dhe duke u siguruar që fuqizimi i viktimave është shqetësimi kryesor.

c) Bashkëpunimi me shërbimet sociale dhe puna me familjen

Mund të jetë e dobishme për të gjitha palët nëse shërbimet sociale punojnë me kryesit e dhunës (dhe nëse është e nevojshme, me anëtarët e tjerë të familjes) për të adresuar problemin dhe për të theksuar rëndësinë për të ndaluar dhunën dhe për të respektuar të drejtat e grave dhe fëmijëve për të jetuar pa dhunë. Nëse viktima pajtohet dhe nëse kjo është e sigurt, mund të jetë e dobishme dhe fuqizuese që ajo të bashkohet në takime të tilla, e shoqëruar me menaxherin e rastit në strehimoren e grave, nëse kjo është dëshira e viktimave.

d) Puna e drejtuar ndaj sigurisë së viktimave me kryesit e dhunës

Konventa e Stambollit kërkon të sigurojë që siguria, mbështetja dhe të drejtat e njeriut të viktimave janë shqetësimi kryesor në programet për kryesit e dhunës (Neni 16).

- Programet për kryesit e dhunës duhet të krijohen dhe zbatohen në një koordinim të ngushtë me shërbimet e specializuara të mbështetjes për viktimat.
- Strehimoret e grave dhe qendrat e grave luajnë dhe një rol të rëndësishëm në sigurimin që përqendrimi në sigurinë e viktimave të zbatohet në të vërtetë në punën me kryesit e dhunës.

11. Financimi i duhur i strehimoreve të grave

Sipas standardeve ndërkombëtare, financimi i shërbimeve të grave duhet të jetë i duhur dhe të përfshijë burime financiare dhe njerëzore (Neni 8 i Konventës së Stambollit).

Në Kosovë* licencimi i OJQ-ve dhe gjithashtu mbështetja e tyre financiare përcaktohet në bazë të Ligjit për Shërbime Sociale dhe Familjare dhe Rregullores mbi Kriteret, Standardet dhe Procedurat e Financimit Publik të OJQ-ve. Projektet për krijimin e të ardhurave, të tilla si furrat e bukës ose projektet e prodhimit të mjaltit të drejtuara për shembull nga strehimorja Shtëpia e Sigurt në Gjakovë, janë iniciativa të rëndësishme për fuqizimin e grave, por ato nuk duhet të zëvendësojnë ndihmën financiare që mungon për gratë pa të ardhura ose financimin joadekuat të strehimoreve të grave.

- Kontratat duhet të përshkruajnë kushtet dhe standardet që zbatohen.
- Raportimi i rregullt mundëson monitorimin në fushat e financimit dhe zbatimit të standardeve.
- Strehimoret e grave duhet të drejtohen nga organizata të pavarura, jofitimprurëse (OJQ) me struktura dhe përgjegjësi të qarta për të siguruar zbatimin e standardeve (WAVE, 2017).
- Duhet të parashihen financime edhe të punës së strehimoreve të grave në fushën e ndërgjegjësimit, fushatës dhe ofrimit të trajnimeve për profesionistë dhe grupe të ndryshme.
- Është e rëndësishme të krijohen dhe financohen rrjetet kombëtare të strehimoreve të grave dhe shërbimeve mbështetëse, me qëllimin e një vlerësimi të përbashkët dhe përmirësimit të standardeve të shërbimit, përmirësimit të sistemit kombëtar të mbledhjes së të dhënave dhe promovimit të një shkëmbimi të njohurive.

12. Konkluzione

Dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje është një problem i madh që shkakton dëm dhe vuajtje të mëdha për viktimat, familjet e tyre dhe shoqërinë në përgjithësi. Në dy dekadat e fundit, shumë vende kanë filluar të shtojnë masat e tyre për të trajtuar problemin dhe kanë zhvilluar praktika dhe modele të reja dhe inovative. Problemi është ende i madh dhe mungesa e fondeve shpesh pengon progresin. Asnjë vend nuk e ka zgjidhur problemin akoma dhe boshllëqet në parandalimin dhe sigurimin e shërbimeve mbeten kudo.

Kosova* ofron një mekanizëm të institucionalizuar referimi të detajuar në PSV për referimin dhe ndihmën për viktimat e dhunës në familje. Këto mekanizma referimi duhet të vazhdojnë të azhurnohen dhe aktualisht janë duke u rishikuar në përputhje me ndryshimet ligjore të fundit në Kodin Penal të Kosovës*, zbatueshmërinë e drejtpërdrejtë të Konventës së Stambollit si dhe të standardeve të tjera ndërkombëtare të ndihmës dhe mbrojtjes për viktimat e DhNG-së dhe DhF.

Strehimoret nuk financohen plotësisht nga qeveria për shpenzimet e tyre të rregullta me fondet e mbetura kryesisht të kërkuara nga donatorët gjë që e bën ndihmën jo të qëndrueshme. Forma të tjera të dhunës ndaj grave - të tilla si dhunimi ose forma të tjera të dhunës seksuale - adresohen ad hoc brenda strehimoreve ekzistuese. Është e domosdoshme një mbështetje gjithëpërfshirëse, e qëndrueshme dhe e koordinuar e shumë agjencive. Udhëzimet propozojnë të ndërmerren përpjekje bazuar në burimet ekzistuese që synojnë të zgjerojnë ofrimin e shërbimeve dhe asistencës për të gjitha format e dhunës ndaj grave në të ardhmen e afërt. Udhëzimet e cilësisë për shërbimet të cilat janë transparente dhe garantojnë shërbime efektive dhe efikase bazuar në të drejtat e njeriut dhe nevojat e përdoruesve të shërbimeve janë elemente të rëndësishëm të qeverisjes së mirë. Udhëzimet e cilësisë për strehimoret për DhNG dhe DhF kanë për qëllim të mbështesin strehimoret dhe institucionet e financuara nga qeveria që ofrojnë mbështetje për strehimoret e grave të licencuara në Kosovë* në sigurimin dhe mbikëqyrjen e ofrimit të shërbimeve të qëndrueshme dhe me cilësi të mirë për gratë e mbijetuara të dhunës dhe fëmijët e tyre.

Vështirësia kryesore për zbatimin e standardeve të cilësisë qëndron në çështjen e burimeve: standardet me cilësi të lartë të strehimoreve të grave mund të garantohen vetëm nëse sigurohen burime të përshtatshme për zbatimin e tyre, por qytetarët e Kosovës* presin shërbime me cilësi të mirë nëse ata ose anëtarët e familjes së tyre kanë nevojë për mbështetje, në përputhje me detyrimet e qeverisë për të siguruar mbështetjen më të mirë të mundshme bazuar në standardin më gjithëpërfshirës evropian, Konventën e Stambollit.

SHTOJCA I: Shembuj nga vendet e tjera në shërbimet e specializuara të mbështetjes për viktimat e DhNG-së dhe DhF-së

Shembujt e mëposhtëm janë vetëm një pjesë e vogël e masave të ndryshme të cilat janë vendosur por nuk paraqiten si “praktikat më të mira”, por më tepër si një ilustrim i përvojave dhe modeleve frymëzuese.

Shërbimet e specializuara të mbështetjes

AUSTRIA

Strehimoret e grave në Austri - Kapacitetet dhe fondet

Austria ka afërsisht 8.8 milion banorë. Strehimorja e parë e grave u themelua në vitin 1978 në Vjenë. Aktualisht ekzistojnë 30 strehimore për gratë, shumica e tyre ndodhen në qytete. Të gjitha strehimoret e grave janë të qasshme 24/7 dhe ofrojnë mbështetje të menjëhershme për gratë dhe fëmijët e tyre. Fatkeqësisht, jo të gjitha strehimoret e grave ofrojnë vende për djem mbi moshën 14 vjeç. Shërbimet e strehimoreve të grave janë falas për gratë pa të ardhura. Të gjitha strehimoret e grave drejtohen nga OJQ-të dhe financohen plotësisht nga qeveritë e provincave dhe komunave.

Provincat Austria e Epërme dhe Burgenland miratuan një bazë ligjore për financimin e strehimoreve të grave. Të katër strehimoret e grave vjeneze gjithashtu kanë financim të sigurt dhe kontratë të pakufizuar me Qytetin e Vjenës. Qeveria federale gjithashtu financon një rrjet të strehimoreve të grave që ndër detyrat e tjera mbledh dhe publikon të dhëna kombëtare të strehimoreve të grave çdo vit.

Për më shumë informacione: <https://www.aodef.at/index.php/frauenhaeuser2>

GJERMANIA

Linja mbështetëse telefonike e dedikuar për dhunën ndaj grave siguron qasje të lehtë në strehimoret e grave

Linja mbështetëse telefonike e dedikuar për dhunën ndaj grave e drejtuar nga federata është e qasshme 365 ditë në vit, 24 orë në ditë dhe pa pagesë. Linja mbështetëse telefonike e dedikuar këshillon gratë viktime të të gjitha formave të dhunës, të tilla si dhuna në familje, dhunimi, martesa e detyruar, ndjekja ose trafikimi. Mbështetja ofrohet në mënyrë konfidenciale dhe anonime dhe në 17 gjuhë. Përveç këshillimit përmes telefonit, viktimat mund të marrin këshilla online përmes emailit dhe një bisede ndihmëse (help chat). Linja telefonike e dedikuar federale është e lidhur me strehimoret e grave dhe shërbimet e tjera të specializuara mbështetëse në Bundesländer. Një databazë e rregullt e azhurnuar ofron informacion në lidhje me shërbimet rajonale dhe lokale dhe vendet në dispozicion në strehimoret e grave. Gjermania ka rreth 330 strehimore për gratë që i shërbejnë një popullate prej afërsisht 84 milion banorë në 16 rajone/Bundesländer.

Informacione të mëtejshme: <https://www.hilfetelefon.de/en.html>

AUSTRIA

Qasja proaktive nga qendrat e ndërhyrjes

Qendra e ndërhyrjes në Vjenë është shërbimi më i madh mbështetës i specializuar në Austri, çdo vit duke u shërbyer rreth 6000 viktimave të dhunës ndaj grave, dhunës në familje dhe viktimave të ndjekjes. Viktimat janë kryesisht gra dhe fëmijë të referuar në Qendër nga policia pasi u është lëshuar një urdhër mbrojtës emergjent. Qendra zbaton një qasje të ndjeshme gjinore, proaktive dhe gjithëpërfshirëse. Vlerësimi i rrezikut dhe planifikimi i sigurisë me çdo viktimitë bazohet në faktorët e rrezikut të ndërtimit të kapaciteteve të projektit Protect II në vlerësimin e rrezikut dhe menaxhimin e sigurisë për të mbrojtur viktimat me rrezik të lartë.

Për më shumë informacion: <https://www.interventionsstelle-wien.at/download/?id=Statistics-2019-Domestic-Violence-Intervention-Centre.pdf>

Vlerësimi i rrezikut dhe planifikimi i sigurisë

BASHKIMI EVROPIAN

Manuali i Rrjetit WAVE

Rrjeti WAVE realizoi dy projekte të BE-së mbi vlerësimin e rrezikut dhe planifikimin e sigurisë për gratë viktimave të dhunës dhe fëmijët e tyre. Është zhvilluar një manual i cili është i disponueshëm në 12 gjuhë (bullgarisht, çekisht, anglisht, estonisht, frëngjisht, gjermanisht, italisht, polonisht, rumanisht, sllovakisht, spanjisht dhe suedisht). Manuali përmban informacion mbi vlerësimin e rrezikut dhe mbi rolin e rëndësishëm që strehimoret e grave dhe shërbimet mbështetëse luajnë për të siguruar që të drejtat e viktimave të vendosen në qendër të të gjitha masave.

<https://www.wave-network.org/2019/05/20/protect-ii-capacity-building-in-risk-assessment-and-safety-management-to-protect-high-risk-victims-2012-available-in-12-languages/>

Shtetet e Bashkuara të Amerikës (SHBA) dhe Kanada/Alberta

Mjet për vlerësimin e rreziqeve

Mjeti i vlerësimit të rrezikut i zhvilluar në vitin 1985 nga Jacquelyn Campbell, profesor i infermierisë dhe shëndetit publik në Universitetin Johns Hopkins përdor një kalendar për të mbështetur gratë viktimave të dhunës nga partneri për të rikujtuar shpeshësinë dhe ashpërsinë e incidenteve të dhunshme. Ai përdor një pyetësor për vlerësimin e rrezikut me 20 pika/pyetje. Institucionalizimi i vlerësimit të rrezikut përfaqëson një praktikë premtuese si në përpjekjet e strehimoreve për të identifikuar gratë në rrezik më serioz dhe për t'u siguruar atyre mjete dhe shërbime më të synuara, dhe në përdorimin e kërkimit të bazuar në veprim për qëllime avokimi.

Këshilli i strehimoreve të grave i Albertas në Kanada filloi përdorimin e mjetit të vlerësimit të rrezikut në vitin 2003. Niveli i lartë i rrezikut midis banorëve të strehimoreve u konfirmua nga përdorimi i vlerësimit të rrezikut: në vitin 2019, të dhënat zbuluan se gati 2/3 e grave që hyjnë në strehimore janë në një rrezik të madh ose ekstrem për t'u vrarë. Projekti përmirësoi të kuptuarit e grave rreth abuzimit dhe nevojës së tyre për veprime personale, rriti të kuptuarit e tyre për planifikimin e sigurisë dhe zvogëloi minimizimin e dhunës.

Për më shumë informacion: <https://cawes.com/events/10-news/149-acws>

Informacion mbi mjetin dhe zbatimin e vlerësimit të rrezikut: <https://www.dangerassessment.org/About.aspx>

Banimi

AUSTRIA

Programi i banimit për gratë viktime të dhunës në Vjenë

Për të fuqizuar gratë viktime të dhunës dhe për të mbrojtur të drejtën e tyre për të jetuar të lirë nga dhuna, programet e banimit kanë një rëndësi të madhe. Për të qenë fuqizues, qëllimi duhet të jetë ofrimi i banimit të përhershëm, jo banim i përkohshëm ose kalimtar.

Në Vjenë, departamenti i banimit i qytetit ka një njësi të veçantë, duke u përqendruar në prioritetizimin e nevojave për banim të grupeve të veçanta, duke përfshirë gratë viktime të dhunës në familje. Me mbështetjen e strehimoreve të grave ose shërbimeve të tjera të mbështetjes së grave, viktimat mund të aplikojnë online për banim dhe t'u ndahen apartamente me çmim të përbalueshëm brenda disa javësh.

Për më shumë informacione: Soziale Wohnungsvergabe Stadt Wien <https://www.wienerwohnen.at/inter-essentin/sozialewohnungsvergabe.html>

Ndërgjegjësimi dhe trajnimi

FINLANDA

Video se si funksionojnë strehimoret

Në mënyrë që të inkurajojë gratë viktime të dhunës në familje të kërkojnë ndihmë, Instituti Kombëtar i Shëndetit dhe Mirëqenies në Finlandë krijoi një video që ilustron mënyrën se si funksionojnë strehimoret finlandeze për viktimat e dhunës në familje: Kush dhe si mund të aplikojë për strehim? Çfarë ndodh në strehimore, dhe si mbështetet familja pas kësaj?

Për më shumë informacione:

<https://thl.fi/en/web/thlfi-en/services/special-government-services-in-social-welfare-and-health-care/shelters-for-victims-of-domestic-violence>

Mbretëria e Bashkuar (MB)/Evropë

Grupet mbështetëse për gratë viktime të dhunës

Fuqia për të ndryshuar është një projekt i Bashkimit Evropian (BE) për të mësuar mënyrën se si të krijohen dhe drejtohen grupe mbështetëse për viktimat dhe të mbijetuarit e dhunës në familje. Fuqia për të ndryshuar është një udhëzues praktik për drejtimin e grupeve mbështetëse dhe grupeve të vetë-ndihmës me viktime dhe të mbijetuar të dhunës në familje.

Për më shumë informacione:

https://www.womensaid.org.uk/wp-content/uploads/2015/11/The-Power-To-Change-Cosgrove_Barron_Harwin_2008.pdf

Mbretëria e Bashkuar (MB)

Mbështetja e grave dhe fëmijëve pas abuzimit në familje

Kjo paketë mjetesh u zhvillua nga Women's Aid England si një material mësimi për stafin në strehimoret e grave dhe shërbimet e specializuara të mbështetjes së grave. Ajo siguron njohuri dhe shkathtësi se si të mbështeten

gratë shtatzëna dhe gratë me foshnje dhe fëmijë të vegjël. Paketa e mjeteve ndihmon për të kuptuar ndikimin e dhunës në familje në prindërimin e hershëm dhe në zhvillimin e foshnjave dhe fëmijëve shumë të rinj. Ajo gjithashtu përmban një model të mbështetjes që ka në qendër gratë dhe foshnjat.

Për më shumë informacion: <https://www.womensaid.org.uk/information-support/downloads-and-resources/children-young-people/>

Masat mbështetëse në kohë krizash gjatë pandemisë COVID

KËSHILLI I EVROPËS

Mbledhja e masave dhe praktikave të vendeve anëtare për t'iu përgjigjur krizave të Covid-19

Këshilli i Evropës krijoi një uebfaqe që përpilon informacion mbi masat dhe praktikave që vendet anëtare kanë zbatuar gjatë krizës me Covid-19 për të zbutur ndikimin e saj në të drejtat e grave. Përmbledhja përfshin: "masat për të parandaluar dhunën ndaj grave, për të mbrojtur viktimat dhe për të ndjekur penalisht kryesit e dhunës, si dhe të dhëna dhe tregues në dispozicion mbi dhunën me bazë gjinore dhe dhunën në familje gjatë kësaj periudhe - dhe masat e marra në lidhje me aspektet e tjera të rëndësishme, të tilla si shëndeti seksual dhe të drejtat riprodhuese, pavarësia ekonomike e grave dhe roli i tyre si punëtore në pandemi, roli i grave në punën e papaguar dhe të kujdesit, grupe të cënueshme të grave, etj."

Për më shumë informacion: <https://www.coe.int/en/web/genderequality/promoting-and-protecting-women-s-rights>

SHTOJCA II: LISTA E FAKTORVE TË RREZIKUT (WAVE, 2012)

	Faktori i rrezikut	Kategoria e rrezikut
I. Historia e dhunës		
1.	Dhuna e mëparshme në familje ndaj grave	Nëpër studimet e faktorëve të rrezikut për dhunën në familje dhe dhunën ndaj grave, dhuna e mëparshme në familje është treguar faktori më i zakonshëm i rrezikut.
2.	Dhuna ndaj fëmijëve ose anëtarëve të tjerë të familjes	Dhuna e shpeshtë brenda shtëpisë do të shtrihet tek anëtarët e tjerë të familjes, përfshirë fëmijët. Shqetësimet fillestare për sigurinë e një fëmije mund të zbulojnë modele shumë më të gjera të dhunës brenda një familjeje. Fëmijët gjithashtu mund të përdoren nga kryesi i dhunës si metodë e manipulimit emocional dhe kontrollit mbi një viktimë. (Modeli Duluth i dhunës në familje). Ka disa dëshmi që rreziku ndaj fëmijëve që po përjetojnë dhunë shpesh nuk merret seriozisht. Të drejtat e fëmijës dhe veprimet mbrojtëse për fëmijët janë një shqetësim paralel për praktikuesit që merren me vlerësimin e rrezikut.
3.	Sjelle përgjithësisht e dhunshme	Kryesit e dhunës në familje shpesh shfaqin qëndrime, sjellje dhe përdorime të përgjithshme antisociale jashtë sferës familjare. Dhuna jashtë familjes tregon një tendencë të përgjithshme për të përdorur dhunë, mund të rrisë rrezikun për gruan viktimë, dhe paraqet një rrezik për njerëzit e tjerë, duke përfshirë praktikuesit.
4.	Shkelja e urdhrave mbrojtës	Shkeljet e urdhrave mbrojtës (nga policia, gjykatat penale ose civile), dhe urdhrat e kontaktit ose mos-kontaktit, lidhen me një rrezik në rritje të dhunës në të ardhmen.
II. Format dhe modelet e dhunës		
5.	Ashpërsia dhe shpeshësia e akteve të dhunshme	Një ashpërsi dhe shpeshësi në rritje e akteve të dhunshme janë një nga faktorët më të rëndësishëm të sulmeve të rënda dhe potencialisht vdekjeprurëse.
6.	Përdorimi ose kërcënim për përdorimin e armëve	Përdorimi ose kërcënimet për të përdorur armë janë një faktor i rëndësishëm rreziku për një dhunë serioze dhe vdekjeprurëse. Në dhunën në familje, duhet të merren parasysh të gjitha armët, përfshirë armët e zjarrit, thikat dhe objektet e rrezikshme që mund të përdoren si instrument për të lënduar viktimën.
7.	Sjellja dhe izolimi kontrollues	Sjellja kontrolluese perceptohet si një faktor i rëndësishëm rreziku për një dhunë të përsëritur të rëndë dhe potencialisht vdekjeprurëse. Izolimi është një strategji e zakonshme për kontroll dhe mund të marrë forma të rënda si privimi i lirisë (mbajtja mbyllur e grave).

8.	Ndjekja	Ndjekja ka të bëjë me dhunë vdekjeprurëse dhe serioze ndaj grave, dhe e shoqëruar me sulm fizik, është e lidhur në mënyrë të konsiderueshme me vrasje dhe tentim vrasje të femrës.
9.	Dhuna seksuale	Dhuna seksuale zakonisht përjetohet si pjesë e dhunës në familje ndaj grave. Gratë që janë sulmuar seksualisht kanë më shumë të ngjarë të pësojnë lëndime më serioze dhe abuzime serike nga dhunanë familje.
10.	Kërcënimet për vrasje, kërcënimet për dëmtim, detyrimi	Përvoja praktike ka treguar se dhuna e madhe shpesh paraprihet me kërcënimet. Detyrimi mund të marrë forma të ndryshme të rënda, përfshirë martesën e detyruar.
11.	Ngulfatja dhe mbytja	Ngulfatja dhe mbytja janë forma shumë të rrezikshme të dhunës; afërsisht gjysma e viktimave që janë vararë janë ërballë me një përpjekje ngulfatjeje në vitin para vdekjes së tyre.
III. Faktorët e rrezikut që lidhen me sjelljen e kryesit të dhunës		
12.	Çështjet në lidhje me përdorimin e drogës dhe alkoolit	Përderisa përdorimi i drogës dhe alkoolit nuk është një shkak ose justifikim për dhunën në familje ndaj grave, alkooli dhe përdorimi i drogës i një kryesi shoqërohet me një rrezik në rritje të vrasjes së grave dhe dhunës më të rëndë.
13.	Pozesiviteti, xhelozia ekstreme dhe format e tjera të qëndrimeve të dëmshme	Xhelozia dhe pozesiviteti ekstrem shoqërohen me dhunë të rëndë. Për më tepër, qëndrimet patriarkale të kryesve të dhunës, siç janë konceptet shumë të ngurta të nderit të mashkullit ose familjes dhe ndjenja e pronësisë ndaj grave mund të ndikojë në rrezik.
14.	Çështjet në lidhje me shëndetin e dobët mendor, përfshirë kërcënimet dhe përpjekjet për të kryer vetëvrasje	Problemet e shëndetit mendor të kryesit të dhunës, përfshirë depressionin, shoqërohen me një rrezik në rritje të përsëritjes dhe dhunës së rëndë. Kërcënimet për të kryer vetëvrasje dhe shëndeti i dobët mendor i një kryesi të dhunës janë faktorë rreziku për rastet e vetëvrasjeve të grave. Në 32% të rasteve të vrasjeve të grave, kryesi i dhunës ka bërë vetëvrasje më pas.
15.	Stresi ekonomik	Ndryshimet në statusin financiar të kryesit të dhunës dhe papunësia janë faktorë të fortë rreziku në rastet e vrasjeve të grave që kanë të bëjnë me dhunën në familje dhe lidhen me konceptet e karakterit mashkullor dhe me rolet gjinore.
IV. Perceptimi i rrezikut nga viktimat		
16.	Frika për vetveten dhe të tjerët	Hulumtimet tregojnë se ekziston një lidhje e fortë midis vetëvlerësimit të rrezikut nga viktimat dhe përdorimit real të dhunës nga kryesi i dhunës. Sidoqoftë, disa viktimat të dhunës mund të minimizojnë dhe nënvlerësojnë dhunën. Në një studim të vrasjeve të grave nga Campbell et al (2003) afërsisht gjysma e viktimave nuk e kuptonin se ekzistonte ndonjë rrezik që kryesi i dhunës do t'i vriste.
V. Rrethanat rënduese		
17.	Ndarja	Ndarja zakonisht kuptohet si një faktor i rëndësishëm rreziku për dëmtim të rëndë ose vrasje të gruas.
18.	Kontakti me fëmijë	Konflikti në lidhje me kontaktin me fëmijë është i zakonshëm pas ndarjes dhe shpesh përbën rrezik të dhunës së përsëritur si për gratë ashtu edhe për fëmijët.
19.	Thjeshtëri që jeton në familje	Faktorët e rrezikut të vrasjes së gruas partnere intime përfshijnë cilindo nga thjeshtërit e kryesit të dhunës që jetojnë në shtëpi.
20.	Dhuna gjatë shtatzënisë	Rreth 30% e dhunës në familje fillon në shtatzëni. Dhuna gjatë shtatzënisë është një faktor rreziku i dhunës së rëndë ose vdekjeprurëse. Gratë shtatzëna kanë një rrezik më të madh t'i nënshtrohen dhunës së vogël dhe asaj të rëndë krahasuar me gratë jo shtatzëna.

SHTOJCË III: PLANIFIKIMI I SIGURISË (WAVE, 2004)

A) PLANIFIKIMI I SIGURISË PËR VIKTIMAT

Pikat e mëposhtme duhet të merren parasysh për të mbështetur gratë viktime të dhunës dhe fëmijët e tyre:

- Me kë mund të flasë për situatën e saj dhe kujt mund t'i besojë? (miqve, të afërmeve, punëdhënësit, mësuësve në shkollë, etj.)?
- Ajo duhet të paketojë një çantë me sendet e saj më të rëndësishme dhe ato të fëmijëve të saj, sidomos me të gjitha dokumentet e saj të rëndësishme, dhe t'ia lërë atë dikujt që mund t'i besojë. Kujtojini gjithnjë që të ketë me vete çelësat për shtëpinë/banesën dhe veturën në mënyrë që të mos i mbesin pas.
- Nëse ka armë në shtëpi, gjeni mënyra për t'i hequr ato.
- Në rast urgjence, çfarë funksionon më mirë për ta mbajtur atë të sigurt?
- Kë mund të telefonojë ajo në rast urgjence?
- Inkurajojeni atë të telefonojë policinë nëse dhuna fillon përsëri. Si mund ta telefonojë ajo policinë? A ka ajo telefon celular? (Numri i policisë mund të thirret edhe nëse telefoni është i bllokuar ose nëse nuk ka kredi në telefon; 112 është numri i linjës evropiane të emergjencës që operon në të gjitha vendet e BE-së, në Kosovë ky numër është 192.)
- A mund ajo të lidhet me fëmijët ose fqinjët që ata të thërrasin policinë ose të marrin ndihmë nëse ajo nuk mund ta bëjë vetë?
- Nëse asaj i duhet të ikë menjëherë, ku mund të shkojë? Ndhmojeni atë të mendojë nëpër disa vende ku mund të shkojë në rast urgjence. Shkruajini adresat dhe numrat e telefonit dhe thoni asaj që t'i mbajë ato diku ku kryesi i dhunës nuk do të jetë në gjendje t'i gjejë.
- Nëse asaj i duhet të ikë, cilat janë rrugët e arratisjes?
- Rikujtojini asaj që, në mes të një sulmi të dhunshëm, është më mirë të përpiqesh të ikësh, ose nganjëherë ta qetësosh sulmuesin, gjithçka që funksionon për të mbrojtur veten dhe fëmijët.

Nëse gruaja po planifikon të largohet nga partneri i dhunshëm:

- Si dhe kur mund të largohet ajo në mënyrë më të sigurt?
- A ka ajo transport, të holla, një vend ku të shkojë?
- A di ajo se si të shkojë në strehimoren më të afërt të grave? A e di ajo numrin e telefonit? Këshillojeni atë ta shkruajë dhe ta mbajë aty ku partneri i saj nuk do ta gjejë.
- Çfarë mund të bëjë ajo dhe të tjerët për të parandaluar që partneri i saj të mos mund ta gjejë atë?
- Kujt i beson në rrjetin e saj të mbështetjes se do ta mbrojë dhe mbështesë atë?
- Si do të udhëtojë ajo e sigurt për në punë ose shkollë/kopsht për t'i marrë fëmijët?
- Cilat burime komunitare/ligjore do ta ndihmojnë atë të ndihet më e sigurt?
- Cilat dispozita kujdestarie dhe vizite do ta mbanin të sigurt atë dhe fëmijët?
- A mund të marrë ajo një urdhër mbrojtës për të ndaluar që kryesi i dhunës të mos vijë pranë saj ose të mos e kontaktojë atë?

Nëse gruaja është ndarë nga partneri i dhunshëm, diskutoni si më poshtë me të:

- Rritja e masave të sigurisë të tilla si ndryshimi ose instalimi i kyçeve të sigurisë në dyer dhe dritare;
- Nëse është e mundur, instalimi i një sistemi më të mirë të sigurisë (shiritat metalike të dritareve, kyçet, ndriçimi më i mirë, një aparat zjarrfikës, etj.);
- Udhëzimi i fëmijëve ose familjes/miqve për të thirrur policinë në një situatë rreziku;
- Biseda me mësuesit e shkollës dhe ofruesit e kujdesit për fëmijët se kush ka leje për të marrë fëmijët, dhe zhvillimin e masave të tjera të veçanta paraprake për të mbrojtur fëmijët;
- Ndërtimi i një rrjeti social për ta mbështetur atë, p.sh., gjetja e shërbimeve mbështetëse të grave, kërkimi i mbështetjes nga familja, miqtë, kolegët, etj.;
- Marrja e një urdhri mbrojtës nga policia/gjykata, nëse është e mundur.

Çantë sigurie:

- Këshilloni klientin që të ketë në dispozicion një çantë sigurie, në rast se ajo dhe fëmijët duhet të arratisen:
- Pasaportat, certifikatat e lindjes;
- Certifikata e martesës;
- Kartelat shëndetësore dhe të sigurimeve shoqërore;
- Dokumentet e imigracionit;
- Patentshoferin, dokumentet e veturës;
- Dokumentet e divorcit, dokumente të tjera ligjore dhe kontrata të rëndësishme;
- Numrat e telefonit dhe adresat e familjes, miqve dhe shërbimeve komunitare;
- Veshje dhe sende komoditeti për veten dhe fëmijët e saj;
- Çelësat (e shtëpisë, veturës, etj.);
- Lodrat e preferuara të fëmijëve, librat shkollorë, etj.

B) PLANI I SIGURISË PËR INSTITUCIONE

Shërbimet dhe institucionet mund të mbështesin dhe mbrojnë viktimat me sukses vetëm nëse ato kujdesen edhe për sigurinë e tyre personale. Për policinë, masat e sigurisë për zyrtarët e policisë janë zakonisht çështje e përditshme. Në shërbimet sociale dhe shëndetësore, siguria për punonjësit nuk është gjithnjë problem.

Mbrojtja e punonjësve dhe klientëve nga të gjitha llojet e dhunës, si dhe mbështetja e tyre duhet të jetë pjesë e politikës së çdo organizate të përfshirë në parandalimin e dhunës në familje.

Një plan sigurie për institucionet është hartuar nga qendra e ndërhyrjes në abuzimin në familje në Vjenë bashkë me udhëzimet e mëposhtme:

Hapat në planifikimin e sigurisë

1. Politika e institucionit

Duhet të ketë një politikë të qartë në lidhje me shfaqjen e dhunës, ngacmimit ose diskriminimit, dhe planifikimin e masave të sigurisë. Kjo përfshin:

- Zhvillimin e një plani të shkruar të sigurisë për mbështetjen e punonjësve dhe klientëve në rastet e dhunës (Kush është përgjegjës për mbështetjen, çfarë lloj mbështetje, p.sh., një avokat, të ofrohet ca kohë pushim, etj.);
- Një plan gjithëpërfshirës të shkruar të sigurisë që mbulon veprimet se çfarë të bëhet në situata të rrezikshme, duke dhënë informacion të plotë në lidhje me planin e sigurisë;
- Planifikimin e zbatimit të planit të sigurisë në të gjitha nivelet;
- Shoqërimi, menaxhimi, punonjësit, klientët.

2. Parandalimi i dhunës dhe zbatimi i planit të sigurisë

- Masat paraprake teknike të sigurisë (dera e sigurisë, videoja, linja direkte me policinë, etj.);
- Monitorimi i masave të përditshme të sigurisë (p.sh., kush lejohet të hyjë në institucion? Kur janë dyert e hapura, kur janë të mbyllura? Kush duhet të marrë masat paraprake të sigurisë?);
- Informim i rregullt i punonjësve të rinj mbi masat e sigurisë në vend;
- 'Praktika e sigurisë' e rregullt (kontrollimi i masave paraprake të sigurisë, diskutimi i masave me të gjithë të përfshirët);
- Sistemi i paralajmërimit të hershëm: në rast rreziku të menjëhershëm (p.sh., një kryes i dhunës që kërkon diçka thërret ose shfaqet në derën tuaj) merrni masa me kohë, diskutoni situatën në takimet me ekipin, mos e vononi atë.

3. Përcjellja pas shfaqjeve të dhunës

- Planifikoni atë që duhet të bëhet menjëherë pas dhunës: Kush duhet të bëjë çfarë dhe kur (p.sh., telefononi policinë/raportoni, aplikoni një 'ndalim institucioni' për klientët, mbani takime urgjente, etj.);
- Mbështetni njerëzit e prekur drejtpërdrejt (përcaktoni nevojat e tyre, azhurnoni dhe zbatoni masat mbështetëse: Çfarë lloj mbështetjeje, kompetence, etj.);
- Përcaktoni nevojat e punonjësve të tjerë, aranzhoni dhe zbatoni masat mbështetëse (p.sh. mbikëqyrja);
- Reflektoni mbi proceset e planifikimit të sigurisë (Çfarë funksionoi, çfarë jo?);
- Nëse është e nevojshme, përmirësoni planin e sigurisë.

Konsideratat për zhvillimin e një plani sigurie

- Cilat situata të rrezikshme mund të ndodhin në institucionin tonë?
- Cilat lloje të dhunës mund të ndodhin?
- Nga kush? Kundër kujt? Kur sidomos? Ku sidomos?
- Çfarë na duhet/Çfarë duhet të bëjmë për të shmangur situata të rrezikshme?
  - qartësia
  - marrëveshjet/rregullat
  - mjediset/kushtet teknike
- Plani i sigurisë për jetën e përditshme: Kush duhet të bëjë çfarë dhe kur? Plani i sigurisë në rast emergjence
- Përcjellja pas dhunës: Cilat lloje të mbështetjes janë në dispozicion për punonjësit (p.sh., mbrojtësi i viktimave, mbikëqyrja, pushimi, etj.)? Cilat për klientët e prekur? Cilat për punonjësit e tjerë?
- Kush është përgjegjës për atë që ka të bëjë me sigurinë? Kush është përgjegjës për zbatimin e vazhdueshëm të planeve të sigurisë? Si sigurohet?

13. Referencat

Këshilli i Evropës (2019): Vlerësimi i nevojave për zhvillimin e udhëzimeve për strehimore në mbështetje të viktimave të dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje në Kosovë*. Gjetet në: <https://rm.coe.int/needs-assessment-report-shelters-of-vaw/16809fe04c>

Këshilli i Evropës (2017): Hartimi i shërbimeve mbështetëse për viktimat e dhunës ndaj grave në Kosovë, projekti i Këshillit të Evropës "Përforcimi i luftimit të dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje në Kosovë". Gjetet në <https://rm.coe.int/seminar-pristina-report-eng/16807316df>.

Këshilli i Evropës (2015): Bashkëpunimi efektiv mes shumë agjencive për parandalimin dhe luftimin e dhunës në familje. Manual i Trajnimit të Trajnerëve, gjetet në: <http://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/publications>.

Këshilli i Evropës (2008): Luftimi i dhunës ndaj grave: standardet minimale për shërbimet mbështetëse. Gjetet në: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/publications>

Këshilli i Evropës (2008a): Taskforca e Këshillit të Evropës për luftimin e dhunës ndaj grave, përfshirë dhunën në familje (EG-TFV)- Raporti final i aktiviteteve.

Këshilli i Evropës (2012): Konventa e Këshillit të Evropës për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje dhe raporti shpjegues, Stamboll (Turqi). Gjetet në <https://rm.coe.int/16800d383a>.

Agjencia e Bashkimit Evropian për të Drejtat Themelore (2014): Dhuna ndaj Grave - Një anketë në tërë BE-në. Rezultate në një shikim, Vjenë. Në <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>

Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë OSBE (2019): Anketa e udhëhequr nga OSBE-ja mbi dhunën ndaj grave. Në https://www.osce.org/files/f/documents/9/2/413237_0.pdf

UN Women Kosova* & Shtëpia e Sigurt në Gjakovë (2018): Manual për Menaxhimin e Rastit për Strehimoret e Dhunës në Familje.

Ariana Qosaj-Mustafa dhe Donjeta Morina (2018): Qasja në Drejtësi për Viktimat e Dhunës me Bazë Gjinore në Kosovë: "Përfundimi i mosndëshkimit për kryesit e dhunës", financuar nga Zyra e BE-së në Kosovë, implementuar nga KIPRED, Artpolis dhe GLPS. https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/accessing_justice_for_victims_of_gender_based_violence_in_kosovo_eng.pdf

WAVE-Doracaku i standardeve të parandalimit dhe mbështetjes për gratë mbijetuese të dhunës. Doracak për zbatimin e Konventës së Stambollit i publikuar nga WAVE, Vjenë. Autorët: Rosa Logar, Branislava Marvánová Vargová, Maja Sticker (2017): Gjetet në: <https://www.wave-network.org/2019/05/20/wave-handbook-2017/>

UN Women (2013): Studimi i mbështetur "Strehimore për Gratë dhe Vajzat në Rrezik ose Të Mbijetuarve nga Dhuna" nga Rrjeti Kanadez i Strehimoreve të Grave dhe Shtëpitë e Tranzicionit. Gjetet në: <http://www.end-vawnow.org/uploads/modules/pdf/1363538451.pdf>

UN Women (2015): Paketa e Shërbimeve Thelbësore të OKB-së për gratë dhe vajzat që i nënshtrohen dhunës. Elementet kryesore dhe udhëzimet për cilësinë,

<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/12/essential-services-package-for-women-and-girls-subject-to-violence#view>

Rrjeti - WAVE (Grave kundër Dhunës Evropë) (2004): Larg dhunës. Udhëzime evropiane për vendosjen dhe drejtimin e një strehimoreje për gra, Vjenë. Gjetet në:

<https://www.wave-network.org/category/manuals/page/4/>

Rrjeti - WAVE (2006): Bridging Gaps - Nga qëllimet e mira te bashkëpunimi i mirë. Bashkëpunim efektiv mes shumë agjencive për parandalimin dhe luftimin e dhunës në familje; publikim në kuadër të projektit DAPHNE "Bridging Gaps", Vjenë.

Rrjeti - WAVE (2008): Manual trajnimi për përmirësimin e shërbimeve cilësore për viktimat e dhunës në familje, i zhvilluar në kuadër të projektit IMPROVE-Shërbime cilësore për viktimat e dhunës në familje, projekti i BE-së DAPHNE -IMPROVE, Vjenë.

Gjetet në <https://www.wave-network.org/2019/05/20/improve-training-manual-for-improving-quality-services-for-victims-of-domestic-violence-2008/>

Rrjeti - WAVE (2012): Ndërtimi i kapaciteteve në vlerësimin e rrezikut dhe menaxhimin e sigurisë për të mbrojtur viktimat me rrezik të lartë. Një burim mësimi, projekti i BE-së DAPHNE PROTECT II, Vjenë.

http://wave-network.org/content/protect-ii-learning-resource-capacity-building-risk-assessment-and-safety-management_protect, 15.10.2015

WAVE - Udhëzime manuali për ngritjen dhe drejtimin e një strehimoreje të grave 2004, Kapitulli mbi jetën komunitare në strehimore, në http://files.wave-network.org/trainingmanuals/Away_from_Violence_2004_English.pdf

Organizata Botërore e Shëndetësisë OBSH (2020): Faktet kryesore mbi dhunën ndaj grave. Gjetet në: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>

Burime të tjera nga ligjet/politikat e Kosovës:

Agjencia e Kosovës* për Barazi Gjinore (2019): "Vlerësimi për nivelin e zbatimit të PSV-së së Kosovës për mbrojtjen nga dhuna në familje. Gjetet në: [https://abgj.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Raporti%20ABGJ%20-%20Versimi%20i%20nivelit\(1\).pdf](https://abgj.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Raporti%20ABGJ%20-%20Versimi%20i%20nivelit(1).pdf)

Ligji i Kosovës* 02/L-17 për Shërbime Sociale dhe Familjare. Gjetet në: https://childhub.org/en/system/tdf/library/attachments/369_430_EN_original.pdf?file=1&type=node&id=7105

Kodi i Procedurës Penale i Kosovës*. Gjetet në <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2861>.

Rregullorja e Qeverisë së Kosovës* (Ministritë së Financave) Nr. 04/2017 mbi kriteret, standardet dhe procedurat e financimit publik të OJQ-ve.

Plani Strategjik 2018-2022 i Ministritë së Punës dhe Mirëqenies Sociale. Gjetet në: <https://mpms.rks-gov.net/wpdm-package/strategjia-sektoriale-2018-2022/>

Procedurat Standarde të Veprimit (PSV) për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje (2013). Gjetet në: <https://abgj.rks-gov.net/Portals/0/Procedurat%20Standarte%20t%C3%AB%20Veprimit%20p%C3%ABr%20Mbrojtje%20nga%20Dhuna%20n%C3%AB%20Familje.pdf>

Endnotes

- I Përjashtimisht, ka pasur disa komuna që i kanë siguruar strehimoret e Kosovës me objekte falas si në rastin e komunës së Prishtinës dhe shembulli nga komuna e Gjilanit ku përmes donacionit ndërkombëtar është ndërtuar objekti, si dhe rasti i Gjakovës ose Pejës. Nga "Vlerësimi i Nevojave për Zhvillimin e Udhëzimeve për Strehimoret e DhNG dhe DhF në Kosovë*", dhjetor 2019...
- II 1) Qendra për Mbrojtjen e Grave dhe Fëmijëve në Prishtinë, 2) 'Raba Voca' strehimore për gratë dhe fëmijët në Mitrovicë, 3) Qendra për Mirëqenien e Grave në Pejë, 4) Shtëpia e Sigurt në Gjakovë, 5) Qendra për Strehimin e Grave dhe Fëmijëve në Prizren; 6) Strehimorja Liria në Gjilan; 7) Shpresa dhe Shtëpitë e Fëmijëve në Prishtinë; 8) Qendra për Mbrojtjen e Viktimave dhe Parandalimin e Trafikimit me Qenie Njerëzore në Prishtinë dhe 9) Strehimorja e Grave në Zubin Potok dhe Novobërdë. Informacioni nga Zubin Potoku u ofrua nga përfaqësuesi i strehimores në Zubin Potok, përmes bisedës në internet me përfaqësuesin e strehimores, në nëntor 2020.
- III Shih Shtojcën I për një listë të hollësishme të listës kontrolluese të referimit të PSV-së për asistencë ndaj viktimave.
- IV Hapat e ndihmës të parashikuar nga PSV-të e Kosovës përfshijnë (shih Shtojcën 15 të PSV-ve, Lista e Kontrollit): 1) Reagimi ndaj nevojave themelore të viktimës pas mbërritjes së viktimës në strehimore; 2) Sigurimi i ushqimit, veshmbathjes, kujdesit mjekësor; 3) Viktima referohet tek institucionet shëndetësore për shërbime të tjera mjekësore kur është e nevojshme; 4) Nëse viktima është fëmijë, referimi në institucionin shëndetësor bëhet në prani të përfaqësuesit të QPS-ës; 5) Viktima informohet për të drejtat e tij/saj; 6) Viktima informohet për rregullat e strehimores, shërbimet që ofrohen, i shpjegohen orari dhe masat e sigurisë kur akomodohet në strehimore; 7) Nëse viktima refuzon akomodimin në strehimore; 8) Pasojaat dhe rreziqet e qëndrimit jashtë strehimores i shpjegohen viktimës; 9) Viktima merr këshilla për veprimet parandaluese; 10) Këshillimi i ofrohet viktimës për të kërkuar urdhër mbrojtje nëse është e nevojshme; 11) Identifikohet dhe vlerësohet siguria e rrezikut e viktimës nga zyrtarët e strehimores; 12) Policia dhe autoritetet e tjera informohen pasi të identifikohet rreziku; 13) Caktohet menaxheri i rastit në strehimore; 14) Hapat dosja për rastin dhe dosja, që përmban informacion në lidhje me viktimën, duhet të mbahet konfidenciale; 15) Duhet të vëzhgohet periudha e reflektimit prej 48 orësh për një viktimë të sapo-referuar në strehimore; 16) Hartohet plani individual për viktimën nga menaxheri i rastit të viktimë i strehimores dhe menaxheri i rastit i QPS-së; 17) Ofrohen shërbime në bazë të planit individual të hartuar për viktimën; 18) Koordinohen shërbime të tjera të komunitetit për të ndihmuar në ri-integrimin e viktimave; 19) Mbrojtësi i viktimës informohet për të siguruar këshillim juridik në lidhje me procedurat gjyqësore; 20) Shkolla ose Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë kontaktohet për të koordinuar ndjekjen e shkollës për fëmijët e viktimës; 21) Viktimat referohen në QPS kur viktimat kanë nevojë për shërbime administrative dhe lëshimin e dokumenteve personale; 22) Kontakti i viktimës me familjen, të afërmit dhe kontaktet shoqërore lehtësohen nëse siguria e viktimave mundëson kontakte familjare; 23) Kontaktet monitorohet për qëllime të sigurisë kur viktimat klasifikohen me rrezik të lartë; 24) Takimet me familjen dhe të tjerët bëhen të mundshme të shoqëruara nga policia; 25) Transferimi i viktimës nga një strehimore në tjetrën rregullohet në përputhje me marrëveshjet midis strehimoreve dhe në bazë të nevojave të paraqitura; 26) Transferimi zbatohet në rast të aprovimit nga Departamenti i Mirëqenies Sociale (Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale); 27) Viktima lirohet nga strehimorja me vendimin e strehimores dhe menaxherit të rastit të QPS-ës dhe me pëlqimin e viktimës; 28) Policia dhe mbrojtësit e viktimave informohen mbi lirin e viktimës nga strehimorja. Hapat shtesë të hollësishëm duhet të ndërmerren para periudhës së reflektimit dhe gjatë periudhës së reflektimit për 48 orët e para.
- V Hartuesi i formularit mbetet i paqartë. Formularët u siguruan nga përfaqësuesi i strehimores në Prishtinë dhe ndoqën nga strehimoret e tjera. Formularët u shpërndanë gjatë hartimit të "Vlerësimit të Nevojave për Zhvillimin e Udhëzimeve për Strehimoret e DhNG dhe DhF në Kosovë*". Formularët e mëposhtëm përdoren: 1) Formulari i pranimit; 2) Formulari i regjistrimit të sendeve personale të përfutuesve; 3) Deklarata për qëndrim vullnetar në strehimore; 4) Formulari i pëlqimit për dhënie ose për ndarjen e informacionit; 5) Formulari i autorizimit për vizita ose shërbime shëndetësore; 6) Formulari i Planit të Kujdesit Individual për viktimën; 7) Regjistri i vizitave ose shërbimeve të ofruara; 8) Deklarata për Largimin e Përkohshme Vullnetar dhe Largimin Vullnetar; 9) Formulari i transferimit ose i lirit dhe 10) Sendet personale të marra ose dhuruara nga strehimorja (shih listën e plotë të formularëve të bashkangjitur në raportin).
- VI Shih Shtojcën I nga shembuj të praktikave të mira nga vendet
- VII Këshilli i Evropës (2014): Rekomandimi CM / Rec (2014) 2 i Komitetit të Ministrave për Shtetet Anëtare mbi promovimin e të drejtave të njeriut të persona më të moshuar, të miratuar më 19 shkurt 2014, Strasburg. Në https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c649f
- VIII Sipas PSV-ve të Kosovës (Shtojca 9) kjo është lista kontrolluese e Policisë së Kosovës*: a) Mbrojtja e viktimave, fëmijëve dhe dëshmitarëve të tjerë; b) Largimi i kryesit të dhunës në familje; c) Plotësimi i formularit bazë, kryerja e vlerësimeve të nevojave dhe rreziqeve; d) Informimi i viktimës për të drejtat e tij/saj; e) Informimi i viktimës për shërbimet ekzistuese; f) Ofrimi i kontakteve të zyrtarit policor për viktimën ose përfaqësuesin ligjor; g) Informimi i Qendrës për Punë Sociale dhe Mbrojtësve të Viktimave ose përfaqësuesit ligjor të viktimës; h) Intervistimi i viktimës, kryesit të dhunës, fëmijëve dhe dëshmitarëve; i) Intervistimi i viktimave nën moshën 18 vjeç në prani të organit të kujdestarisë/Qendrës për Punë Sociale; j) Dorëzimi i kopjes së formularit/ndarja e informacionit me aktorët e tjerë të përfshirë në proces; l) Ofrimi ose sigurimi i transportit për viktimën dhe bartësit e tij/saj në institucionin shëndetësor; m) Ofrimi ose sigurimi i transportit për viktimën dhe bartësit e tij/saj deri në strehimore ose në ndonjë vend tjetër të sigurt siç kërkohet viktimë; n) Lëshimi i urdhrat për mbrojtje emergjent të përkohshme orarit të punës së gjykatës, nëse kjo kërkohet nga viktimë, QPS-ja, mbrojtësi i viktimave ose strehimorja e viktimave; o) Ekzekutimi dhe monitorimi i lëshimit të urdhrave për mbrojtje nga gjykata; p) Shoqërimi i viktimave për të marrë sende personale; q) Përpilimi i raportit për rastin dhe dhënia e një kopje të raportit viktimës, CSA-së dhe mbrojtësit të viktimave; r) Hetimi i rastit të dhunës në familje: nëse ka elemente të një veprë penale, inicohet një akuzë penale dhe rasti i referohet prokurorit kompetent; s) Ofrimi i transportit për viktimën gjatë procedurave gjyqësore; t) Informimi i viktimës nëse arrestohet kryesi i dhunës në familje ose në lidhje me vendndodhjen e tij/saj; v) Informohet viktimë, mbrojtësi i viktimave, Qendra për Mirëqenie Sociale dhe strehimorja për ndryshimet e bëra në statusin e ndalimit ose arrestimit të kryesit të dhunës.
- IX Sipas Ligjit të Kosovës* për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje, gjykatat mund të urdhërojnë një numër masash mbrojtëse kur japin urdhra për mbrojtje, përfshirë masën për të urdhëruar kryesin e dhunës të paguajë qiranë e objektit të përkohshëm në të cilin jeton për viktimën dhe fëmijët e saj, si dhe të paguajë alimentacion për viktimën dhe fëmijët, për të cilët kryesi i dhunës në familje ka detyrimin të mbështesë. Shih Nenin 11, paragrafin 1.2 ligjit në dispozicion në <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2691>
- X Për informacion më të hollësishëm mbi vlerësimin e rrezikut dhe planifikimin e sigurisë shih WAVE, 2006; WAVE 2012; Këshilli i Evropës, 2015.
- XI Shembuj të hollësishëm janë dhënë në "Larg Dhunës. Udhëzime evropiane për ngritjen dhe drejtimin e një strehimoreje për gra" (WAVE, 2004).
- XII Shih shembullin e praktikës së mirë: Rrjeti kombëtar për t'i dhënë fund dhunës në familje NNEDV-Projekti i Rrjetit të Sigurisë: <https://nnedv.org/content/technology-safety/>.
- XIII Raporti shpjegues i Konventës së Stambollit paragrafi 74.
- XIV Për referenca të plota shih rrjetin WAVE (2012) Protect II: Ndërtimi i kapaciteteve në vlerësimin e rrezikut dhe menaxhimin e sigurisë për të mbrojtur viktimat me rrezik të lartë, Vjenë

www.coe.int

Këshilli i Evropës është organizata udhëheqëse e kontinentit për të drejtat e njeriut. Përbëhet nga 47 shtete anëtare, duke i përfshirë të gjithë anëtarët e Bashkimit Evropian. Të gjitha shtetet anëtare të Këshillit të Evropës kanë nënshkruar Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut, një traktat i projektuar për të mbrojtur të drejtat e njeriut, demokracinë dhe sundimin e ligjit. Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut mbikëqyr zbatimin e Konventës në shtetet anëtare.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE